

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt XXXVII. De actibus internis Religionis, Deuotione, & Oratione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

CAPVT XXXVII.

De actibus internis Religionis, Deuotione & Oratione.

Complectitur Dubitationes 12.

Actus religionis interni & externi.

DIVVS Thomas enumerat varios actus religionis, alios internos, alios externos. Inter nos ponit duos, *deuotionem* & *orationem*. Externos facit reliquos, *adorationem*, *sacrificium*, *oblationem primitiarum* & *donorum*, *oblationem decimarum*, *votum*, *iuramentum*, *ad iurationem*, *laudem*; quibus infra adiungit *gratiarum actionem*. quæ duo postrema commode sub oratione comprehendunt & tractari possunt. nam secundum D. Thomam quæst. 83. artic. vlt. *gratiarum actio* est pars orationis; similiter *laus*, quæ ferè semper petitioni miscetur, ad orationem pertinet, tamquam pars vel species quædam illius.

Cur oratio inter actus internos.

Dices, *Adoratio*, *votum*, *iuramentum*, non minus actu interno fieri possunt quam *oratio*, & *oratio* non minus actu externo quam illa: cur ergo illa potius inter actus externos numeratur quam *oratio*? Rursus, *reuerentia* non minus est actus internus religionis quam *deuotio*, cur ergo *reuerentiam* prætermisit? Respond. Ideò D. Thomas *orationem* inter actus internos posuit, quia consistit in eleuatione mentis ad Deum, quæ interna est, & maximè requirit internam attentionem assiduam. *Adoratio* humana (de qua diuus Thomas loquitur) consistit in signis externis honoris & submissionis sui. *Votum* etiã Deo fiat, tamen non requirit mentis eleuationem, nec attentionem internam, præter eam quæ necessaria est vt homo aduertat quid agat. *Iuramentum* refertur ad homines, & ideò in actu externo consistit. Quòd ad *Reuerentiam* attinet, hoc nomen dupliciter accipi solet. Primò, vt significet omnem honorariam submissionem. Sic dicimur alicui exhibere *reuerentiam*, dum ei caput aperimus, genua flectimus, corpus inclinamus; quo modo non est actus distinctus ab adoratione, & interior affectus *reuerentiæ* nihil est aliud quam affectus adorandi. Secundò, vt denotet quemdam timorem & fugam animi, qua quis refugit in rebus diuinis nimiam libertatem & licentiam, metuitque ne nimis liberè, nimis audacter, non satis humiliter, non satis congruenter tantæ Maiestati, & suæ utilitati in rebus diuinis & coram Deo versetur. Sic Seraphim duabus alis velabant pedes, & duabus faciem ex reuerentia diuinæ Maiestatis, Isaia 6. Sic Moyses & Prophetæ loquentes cum Deo cadebant in faciem, non audentes ex aduerso intueri formam in qua Deus loquebatur. Hoc modo est actus internus religionis: quia *religio* non solum inclinatur ad cultum Deo exhibendum, sed etiam ad conuenienti modo exhibendum. Vnde fugit omnem modum, qui indicat minorem estimationem Dei, & minorem sui demissionem; vt est, nimis liberè, sine cura, sine circumspectione, sine attentione diuina tractare. Itaque hic actus est generalis, & in omni religionis opere comitari debet. Omnis enim Dei cultus postulat, vt cum debita reuerentia fiat. Simile cernitur in actibus obser-

Reuerentia quid sit.

uantia erga Principes; quia etiam hi cum reuerentia illorum dignitati accommodata fieri debent. D. Thomas autem non numerat *reuerentiam* inter actus religionis: quia agit de actibus particularibus, non de generali, qui in omnibus reperiri debet. Deinde loquitur de actibus imperatis proximè à religione; quibus Deus colitur, non de ipso affectu elicitò, quo homo inclinatur & eligit diuinum cultum, aut fugit ea quæ diuino cultui non congruunt.

DUBITATIO I.

Quid sit deuotio.

D. Thomas quæst. 82.

RESPONDEO, Hoc nomen dupliciter accipi. Primò, vt significet ¹ specialem actum religionis; & sic ^{Quo modo sit actus peculiaris.} *deuotio* nihil est aliud, quam interna quædam sui ad cultum diuinum oblatio & traditio. sicut enim qui alicuius Principis obsequio totum se tradit & deuouet, deuotus dicitur illi Principi; ita qui ex affectu cultus & honoris diuini se totum mancipat Deo, facit actum peculiarem religionis, qui dicitur absolute deuotio, & à quo dicitur quis Deo deuotus. Potest autem id fieri vel cum voto, vel sine voto: si cum voto vel iuramento fiat, nascitur obligatio; eritque deuotio magis perfecta; si autem fiat absque tali vinculo, non inducet obligationem; quia fiet solo proposito, & huius propositi explicatione: sicut dum homo explicare volens suum affectum & animi propositum, dicit Principi, Me totum trado tuo obsequio. vnde diuus Thomas art. 1. ad primum, rectè dicit *deuotionem esse actum voluntatis hominis offerentis seipsum Deo ad ei seruendum*. Quod intellige non de solo actu voluntatis elicitò, sed etiam imperato, quia oblatio sui non fit sola volitione, sed necessarius est actus intellectus, veluti locutio quædam, qua quis seipsum Deo tradat & addicat, sicuti in promissionibus, votis & donationibus, quæ non sola volitione perficiuntur.

Secundò, Accipitur non pro actu peculiari, sed ² pro conditione quadam actus interni. sic ^{Quomodo sit conditio sit actus religionis.} *deuotio* nihil est aliud, quam *promptitudo* quædam, & feruor affectus ad cultum diuinum, v.g. ad orationem, ad laudem, ad sacrificium, ad adorationem, ad soluenda vota, &c. vel affectus ad hæc promptus & feruens: quicumque enim promptè & seruenter hæc affectant & faciunt, dicuntur deuoti; idque merito, quia ostendunt se esse addictos & mancipatos diuino cultui. *Promptitudo* requiritur vt superentur omnes difficultates, timores & perturbationes, quæ hominem ad cultum Dei lentum faciunt: & consistit in affectu absoluto & deliberrato vincente omnem timorem, fugam, & tergiversa-

uerfationem voluntatis; ita vt nihil ampliùs illam retardet ab executione, quando occafio fe offert. Quòd etiam feruor (qui nihil eft aliud quàm intentio, & vehementia affectus) requiratur, patet: nemo enim tepidus in oratione cultuque diuino, deuotos dixerit; fed eos tantùm, qui feruenti affectu hoc præftant. vnde deuotè orare nihil videtur eſſe aliud, quàm cum feruenti affectu erga Deum orationem fundere.

Nafcitur vtraque deuotio ex parte noſtra, ex contemplatione, præſertim duplici. Primò, Ex confideratione diuinæ excellentiæ, & beneficiorum, quæ tamquam ex perenni fonte in nos aſſiduè ab illa promanant. hinc enim videmus ipſum omni cultu & obſequio eſſe digniſſimum, ipſiùsque beneficia à nobis hæc aſſiduè flagitare. Secundò, Ex confideratione inopiæ & miſeriæ, quam ex nobis habemus: ex hac enim videmus nobis eſſe maxime congruum & expediens, ipſi feruire: nam nemo præter illum nos iuuare & beate poteſt: vide D. Thomam quæſt. 82. art. 3.

D V B I T A T I O I I.

Quid ſit oratio.

Reſpondeo, Omiffis variis definitionibus, commodè ſic definiiri poteſt: *Oratio eſt deſiderij coram Deo explicatio, vt aliquid ab ipſo impetremus.* Colligitur hæc definitio ex artic. 1. & 3. & ex Patribus. Baſilius orat. in Iulittam martyrem: *Oratio eſt boni cuiusdam petitiõ, quæ à piis ad Deum effunditur.* Damafcenus lib. 3. De fide orthodoxa c. 24. *Oratio eſt aſcenſio mentis in Deum, ſiue decenſum à Deo petitiõ.*

Vbi aduerte, in oratione tres actus ſpectari poſſe. Primus eſt, Deſiderium noſtrum, quo bonum aliquod nobis aliùve conferri, aut malum auerti deſideramus. Secundus, Huius deſiderij præctica quedam explicatio, qua Deum conamur inducere & permouere vt id præſtet; quæ nihil aliud eſt quàm petitiõ quedam: cum enim in poteſtate voluntatis noſtræ non ſit immediatè applicare diuinam virtutem, ſeu potentiam executiuam Dei ad operandum, ſicuti vires animæ noſtræ ad operandum applicamus: neque etiam mediatè & efficaciter, imponendo obligationem, ſicut inferiorem applicamus, dum ei imperamus, & imperio illi obligationem imponimus, reſtat vt ſolum id poſſimus mediatè, & per modum deprecationis ſeu petitiõnis, quod ſit explicatõ deſiderij. Tertius, Collatio boni deſiderati. ex hiſce tribus oratio propriè eſt illa petitiõ, ſeu præctica explicatio deſiderij. per hanc enim conamur Deum permouere & inducere ad beneficiendum. Hinc Patres dicunt *orationem eſſe colloquium cum Deo*, vt D. Gregorius Nyſſenus orat. 1. de Orat. Dominica, & D. Chryſoſt. lib. 1. de orando Deum.

Ex his patet Primò, Orationem eſſe immediatè actum rationis: nam petitiõ eſt locutio quedam, qua deſiderium noſtrum explicamus; locutio autem interna eſt actus rationis, & conſequenter etiam externa, quæ ab interna procedit, eſt rationis actus.

Patet Secundò, Eſſe actum rationis præctiæ, quia hæc locutio non ſit vt Deus noſtrum deſiderium intelligat, ſed vt eà permouetur ad rem deſideratam præſtandam. vnde in ea confideratur

quedam vis mouendi & applicandi ad opus. Sicut enim iudicio præctico & interna vel externa locutione ſeipſum homo ad aliquam functionem ordinat & dirigit, ita etiam alium: nempe imperando vel deprecando; quorum vtrumque locutio quedam præctica eſt.

Nec obſtat, quòd à Damafcenõ dicatur *oratio mentis in Deum eleuatio*, & à D. Auguſtino Sermone 230. de tempore, *aſcenſio animæ de terreſtribus ad celeſtia, inqueſitio ſupernorum, inuiſibilium deſiderium*; hæc enim cauſaliter vel concomitanter accipienda ſunt. oratio enim ex natura ſua oritur ex deſiderio inuiſibilium, & intrinſecè coniuncta eſt cum eleuatione mentis ad Deum. vnde qui ſine eleuatione mētis orat, ſolum verbis orat: non enim poſſumus mente colloqui cum Deo, niſi mentem ad eum eleuemus, cumque quali præſentem intueamur.

Patet Tertio, Orationem eſſe actum religionis; nam per illam teſtamur ipſum eſſe auctorem bonorum noſtrorum, & nos eſſe ipſo inferiores, eoq; egere; hoc enim includit petitiõ ſeu deprecatio. Hinc ſit vt ſuperbi agrè orent. Deinde teſtamur, ipſum omnia ſcire in particulari, omnium habere prouidentiam & diſpoſitionem, omnia poſſe, omnium miſereri, &c.

Dices Primò, Oratio eſt actus ſpei: ergo non religionis; nam idem actus non poteſt eſſe duarum virtutum.

Reſpondeo Primò, Idem actus non poteſt eſſe elicitus immediatè à duabus virtutibus diſtinctis: quia non poteſt habere duas rationes formales ſpecificas, aut duplicem ſpeciem intrinſecam eſſentialem: poteſt tamen à duabus imperari, quia in vno opere externo duplex ratio honeſti conſiderari & appeti poteſt. poteſt enim quis dare elemoſynam, tum vt proximi miſeriam leuet, qua ratione erit actus miſericordiæ; tum vt votum perſoluat, & ſic erit opus religionis. Simili modo poteſt quis orare vt Deum honoret, & vt gratiam impetret.

Reſpon. Secundò, Orationem explicite & formaliter eſſe actum ſpei, ſed implicite & interpretatiuè eſſe actum religionis: quia non ſit expreſſè ad Deum honorandum, ſed ad impetrandum: implicite tamen redundat in honorem Dei. vnde ad orationem neceſſe eſt concurrere internum actum ſpei, non autem internum religionis, ſaltem explicite; quia non eſt neceſſe habere expreſſam voluntatem Deum honorandi: quamuis debeat aſſe voluntas faciendi id, quod in honorem Dei cedit; quæ voluntas implicite cenſetur eſſe voluntas honorandi Deum. Vnde apud omnes gentes oratio habetur pro cultu Numinis.

Dices Secundò, Deus eſt immutabilis, ac proinde orationibus noſtris permoueri nequit: fruſtra ergo funduntur. Confirmatur, quia ab æterno omnia ſunt decreta & immutabiliter conſtituta: ergo orationes, quæ fiunt in tempore, nihil poſſunt mutare.

Reſpondeo, Deus non poteſt ita permoueri orationibus, quaſi nunc incipiat velie quod antea nolebat, aut non volebat: hoc enim repugnat immutabilitati eius, ad quam requiritur vt omnis volitio etiã libera fuerit ab æterno in illo, ſitq; immutabiliter duratura in æternum. Dicitur tamen Deus permoueri orationibus, quia præuiſis orationibus multa voluit & ſtatuit ab æterno, quæ alioquin

3
synde na-
ſcatur.

Oratio
quid.

4
Tres actus
in oratio-
ne.

5
Oratio eſt
locutio
quedam &
actus ra-
tionis præ-
ctica.

6

7

Eſt actus
religionis.

Obiectio 1.

8

Reſpon. 1.
An ſit a-
ctus ſpei.

2.

Obiectio 2.

Reſpon.

Immuta-
bilis Dei,
orationis
efficacie
nihil of-
fiat.

alioquin non uoluisset; adeò ut oratio præuisa, sit suo modo causa cur Deus anticipata illa uoluntate sic uelit; non secus ac si modò nouam uoluntatem conciperet.

Ad confirmationem: Omnia quidem sunt decreta ab æterno, nempe decreto quo uelit res fieri, uel quo uelit permittere fieri; sed hoc decretum non est factum de omnibus ante præuisionem nostrarum orationum; adeò ut orationes nostræ causa sint cur pleraque ad salutem opportuna hoc modo Deus decreuerit. Sed de hoc plura 1. part. quæst. 14. 19. & 23.

DUBITATIO III.

Vtrum oratio sit ad salutem necessaria,
& quando obliget.

D. Thomas art. 2.

⁹ **S**unt hic duo errores. Prior est Messalianorum, qui dicti sunt Euchitæ: hi uolebant orationem solam ad salutem sufficere, ita ut nec Baptismum, nec Eucharistiæ sacræ communionem necessariam dicerent, ut habet Theodoretus l. 4. Histor. cap. 10. & Damasc. lib. de 100. hæresibus.

Alter est Pelagianorum. Hi docebant, (saltem implicite) orationem non esse necessariam ad salutem. hoc ipso enim, quo docebant gratiam diuinam non esse necessariam, & hominem solis naturæ uiribus posse salutem promereri, cogebantur etiam fateri orationem non esse necessariam: cui enim opus non est auxilio, ei etiam petitione auxiliij opus non est. uide D. Augustinum hæresi 88. non tamen negabant eam esse uilem; nam etiam auxilium gratiæ uile ferebantur. Eandem quoque non esse necessariam, fateri coguntur hæretici nostri temporis; idque ob duas causas, tum quia omnia tribuunt fidei specialia, ita ut nec opera bona requirant; tum quia omnia fato euenire uolunt, quod si uerum est, superuacanea est orationis cura & studium: nam etsi non ores, omnia æquè euenient, quòd si Deus aliquid per orationem fieri uelit; ipse etiam curabit ut & illa oratio fiat. unde non oportet hominem de ea faciendâ esse sollicitum. Vide Castro v. Oratio, hæresi 3.

¹⁰ **S**ed fide tenendum est, orationem adultis ad salutem esse necessariam; (nisi fortè uitæ breuitas obstet) nec tamen sufficere.

Quod non sufficiat, patet; requiritur enim Baptismus, & mandatorum obseruatio, & pœnitentia in lapsis.

Quod sit necessaria, colligitur ex multis Scripturæ locis, quibus monemur temper orare. Ecclesiastici 18. *Ne impediatis orare semper*. q. d. ne finas te uillo modo impediti à tam necessario exercitio. & Dominus Lucæ 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere*. nempe quantum pro humana fragilitate fieri potest. uel *semper*, id est, quotidie. 1. ad Thesalonicenses ultimo: *Sine intermissione orate*, id est, quantum fieri potest, ut Chrysostomus exponit. Ad Colossenses 4. *Orationi insistite, uigilantes in ea*. & alibi sæpè. Non tam crebrò & serio Scriptura hoc ingeminaret, nisi res esset apprimè necessaria: non enim ita loqui solèt de consilijs.

Cur necessaria. Ratio huius necessitatis est, quia oratio est medium quoddam, sine quo auxilium ad salutem

necessarium obtineri nequit. cum enim etiam iustificati egeamus quotidiano auxilio ad uincendas tentationes, & ad perseuerandum; Deus non statuit hoc auxilium passim conferre, nisi orantibus & petentibus: idque meritò; nempe ut intelligamus à quo nobis salus & omne bonum proueniat, eique gratias agamus. unde Dominus Matthæi 7. *Petite & accipietis, querite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis: omnis enim qui petit, accipit, &c.* insinuans absque petitione non accepturos. Idem insinuat Dominus Ioan. 6. *Nolite murmurare in inuicem: nemo potest uenire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*. quasi dicat, nolite murmurare ob ea quæ dixi, sed potius orate Deum ut uos illuminet; nemo enim potest credere in me, nisi quem Pater traxerit. uide D. Augustinum tractat. 26. in Ioannem.

Sed dubium est, Quo tempore obliget. Durandus in 4. d. 15. quæst. 12. docet, orationem priuatam cadere sub præcepto in genere absque determinatione loci, temporis, & modi orandi. Iure enim natura nos solum obligari ut aliquando Deum oremus, & necessaria ad salutem ab eo petamus, idque siue mente tantum, siue etiam uoce. quæ sententia uera est, si rectè intelligatur. nulla enim sunt certa tempora Iure naturæ determinata ad orandum, sicut Iure Ecclesiastico sunt præscripta orationi publicæ. Verum ulterius difficultas restat, An non sint certi aliqui euentus, quibus teneamur orare, & quinam illi sint.

Respondeo, Possè assignari aliquot euentus maximè probabiles.

Primus est, Quando peccator se ad gratiam disponere tenetur; ut quando ipse Sacramentum aliquod administrare uel suscipere debet: tunc enim tenetur petere ueniam peccatorum & auxilium ut Deo reconcilietur. quod potissimum locum habet si defuit copia Sacramenti.

Secundus, In euidenti periculo mortis, præsertim si quis sit in peccato mortifero. si enim unquam petenda uenia peccatorum & auxilium diuinum, tunc maximè.

Tertius, In uehementi tentatione, cui alia ratione putat se non posse resistere. Ita Medina C. de orat. q. 11. sub finem. Addit Nauarrus l. de orat. cap. 3. num. 14. alium casum, quando quis aduertit se alterius exitium impedire non posse, nisi oratione; ut si uideat duos ad duellum proferre, quibus non nisi oratione prodesse potest. quod uerum est, si putet se hac ratione malum auertere posse; (quod rarum est) aliàs non tenetur. His addi potest, nos obligari ut non multo tempore oratione abstinemus, u. g. ad mensam unum uel alterum, quia est signum magnæ negligentia suæ salutis. Porro in his casibus, quibus oratio ad aliquod malum auerendum uidetur necessaria, eius omisio non est peccatum, nisi quis aliquo modo aduertat suam obligationem: alioquin omisio non censetur uoluntaria ut est contra præceptum; unde nec ad culpam imputabitur. Quando autem est culpabilis ratio periculi alterius peccati, non habet malitiam distinctam ab illo peccato: nam solum est mala, quia est interpretatiua uoluntatis illius peccati.

D V B I-

DVBITATIO IV.

Quenam in oratione sint petenda.

Respondeo, Summam petendorum breuiter comprehendere esse oratione Dominica. Nam vt rectè D. Augustinus epist. 121. ad Probam ait, *Si per omnia sanctorum precationum verba discursus, quantum existimo, nihil inuenies quod non ista contineat & concludat oratio: non tamen omnia disertè continet, sed præcipua tantum, quæ maximè nobis præ oculis habenda: decebat enim Christum vt ea doceret petere, quæ natura non suggerit, minimèque vulgaria sunt, ad quæ tamen reliqua facile reduci possint.*

Hanc diuinissimam orationem pulchrè explicat D. Thomas art. 9. possunt tamen quedam petitiones paulò aliter, nec minùs accommodatè ad mentem Domini exponi.

13 **C**onstat hæc oratio compellatione Dei, ad quem dirigitur, septem petitionibus, & clausula approbationis. Compellatio est, *Pater noster, qui es in caelis.* dicimus *Pater noster*, potius quàm Deus noster, quia patris nomen magis est idoneum ad excitandum in nobis amorem filialem, & fiduciam imperandi; & ad Deum, intuitu adoptionis per Christum factæ, ad misericordiam flecendum.

In caelis, quia tantum in caelis seu cælorum ciuius seipsum aperit & præsentem exhibet. alibi non videtur; sed ita manet absconditus, ac si illic non esset. Hoc additur vt mentem sursum erigamus, & intelligamus verum patrem & patriam & hereditatem nostram illic esse.

Sequuntur petitiones, quarum tres primæ pertinent ad bonum Dei, quatuor reliquæ ad nostrum.

14 **P**rima est, *Sanctificetur nomen tuum*, id est, quid quid tu nominaris, quid quid es, id sanctè vbique celebretur: *sanctificare* enim, phrasi Hebræa, est celebre facere & colere. hæc *sanctificatio* consistit in tribus. Primò, Vt Deus, eiusque maiestas, potentia, sapientia, benignitas, prouidentia, iustitia, misericordia ab omnibus cognoscantur. Secundò, Vt Deus ab omnibus supra omnia timeatur & ametur. Tertiò, Vt ab omnibus dignè colatur & prædicetur.

15 **S**ecunda, *Adueniat regnum tuum*. Petimus impleri numerum Sanctorum, & inchoari beatum illud regnum, quo Deus subiectis omnibus inimicis, & compressis aduersariis potestatibus, solus regnabit, eritque omnia in omnibus, iuxta Apostolum 1. ad Cor. 15. Insinuat hanc expositionem Tertullianus de oratione, Rupertus, & Theophylactus in hunc locum. Hoc regnum Deo maximè desiderare debemus, quia in eo gloria ipsius completa erit, nec aliquis amplius eam obscurabit, aut ei resistet, sicut modò fit, quando peccatores illum contemnunt.

16 **T**ertia, *Fiat voluntas tua*, &c. Petimus vt sicut in caelo sit omne id quod Deo placitum est & gratum, nihil quod eius voluntati repugnet, ita etiam fiat in terris. Itaque petimus Primò, Exactam (quantum humana fert conditio) mandatorum obseruationem, non quidem nostrâ causâ vt est bonum nostrum, sed vt est quoddam bonum Dei, quo ipse delectatur. vnde etiâ implicitè petimus auxilium nobis & ceteris mortalibus ad hoc præstandum; & vt Tertullianus ait, *petimus substantiam & facultatem voluntatis suæ subministrari nobis, vt salui simus,*

& in caelis & in terris. Deinde etiam in omnibus rebus aliis, diuinum beneplacitum præponimus nostris affectibus & commodis: vt si Deus velit nos esse pauperes, infirmos, inglorios, mori, viuere, si tollere vxorem, liberos, parentes, acquiescamus in eius sanctissima voluntate; & dicamus cum Christo, *Non mea, sed tua voluntas fiat.* & cum Machabæo, *Sicut fuerit voluntas in caelo, sic fiat.* & cum Iob, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Cum enim verba sint generalia, & faueat modus loquendi Scripturæ, non sunt ad mandatorum obseruationem restringenda: sed generatim de omni Dei beneplacito: vnde rectè Maldonatus, explicans hunc locum, *Petimus, ait, non solum vt voluntas Dei fiat a nobis, sed etiam in nobis.* maioris enim momenti est etiam minimam voluntatem Dei impleri, quàm omne bonum creaturæ, quæ est creaturæ. Hæc resignatio sui in diuinam voluntatem, est opus magnæ in Deum charitatis, & proinde magnæ perfectionis. nam per eam vincit omnes suos affectus, & perfectissimè conformat se voluntati diuinæ. indicat apertè hunc sensum Tertullianus.

17 **Q**uarta, *Panem nostrum*, &c. Petimus hic nobis quotidiana subsidia corporis & etiam animæ, vt *Panis quod iudæus* plerique DD. explicant, præsertim panem illum cælestem, quo alimur ad vitam æternam. Græcè est, *ἄρτον ἡμῶν ἡ ἐπιβίον.* Hoc dupliciter verti potest, Primò, vt passim in oratione Dominica recitari solet, & Luca 12. habetur, *Panem nostrum quotidianum*, quo modo ante D. Hieronymum verterunt passim Latini, Tertullianus, Cyprianus, & alij. Secundò, vt habetur Matth. 6. *Panem nostrum super substantialem*, quo modo vertit S. Hieronymus. vtraque versio bona est.

Sed aduerte, vocem *super substantialem* non esse ita accipiendam, vt solum significet id quod est supra substantiam, quod Dionys. Areopagita passim *ὑπερσυστόν* vocat, sic enim ea petitio solum pertineret ad panem cælestem, vt Eucharistiæ & visionis diuinæ, nec peterentur subsidia temporalia, quod est contra communem fidelium sensum. Deinde Apostoli non potuissent tunc temporis intelligere quid Dominus istis verbis sibi vellet; nondum enim nouerant illum cælestem panem. Quare vox ista est accipienda vt planè respondeat voci *ἐπιβίον*, & *super* accipiatur non pro *supra*, sed pro *ad*, seu *iuxta*, Græcè *ἐπί*; & significetur omne alimentum substantiæ nostræ congruens: hoc enim propriè est *ἐπιβίον*, vt rectè Suidas interpretatur: quasi dicas *ἐπί τῆ ἐσθῆ ἀρτοποιῶν.* vnde idem rectè dicitur *quotidianus*, nam natura nostra quotidie refici debet, & alimento congruenti sustentari. quamuis *ἐπιβίον* possit etiâ deduci *ἄρτος ἡ ἐπιβίον*, quod non solum diem crastinum, sed etiam hodiernum, qua parte nondū præsens est, significat, à verbo *ἐπιβίωω*, accedere, hinc *ἐπιβίον*, quod ad diem accedentem pertinet. itaque *ἄρτος ἐπιβίον* est qui diei accedenti est accommodatus & necessarius. Sic enim expressa est hæc petitio, ac si prima luce fundenda esset. quare optimè interpres mentem Euangelistæ spectans (qui per *ἐπιβίον* non volebat significare τὸν ἄρτον, diem crastinum, sed instantem) vertit *quotidianum*. additur *hodie*, tum vt significetur cauendam sollicitudinem in crastinum, tum quia quotidie hæc oratio fundenda, & necessaria à Deo petenda; cum assidue ab ipsius beneficentia pendeamus.

18 Quinta, *Dimittite nobis*, &c. Petimus nobis condonari delicta noſtra: nam debitum in Scripturis delicti figura eſt, vt ait Tertullianus, quia delicti effectus & germen. Nam ex delicto duplex debitum contrahitur, culpæ, & pœnæ. *Debitum culpa* eſt obligatio compenſandæ iniuriæ per peccatum Deo illatæ. hoc debitum ſi ex peccato mortifero ortum ſit, nullo modo ad æqualitatem ſolui poteſt à nobis, ſed à ſolo Chriſto, vt in 3. p. q. 1. tradi ſolet. *Debitum pœnæ* eſt obligatio ſuſtinendi pœnam æternam vel temporalem, vt utrumque petimus nobis ignoſci.

19 *Sicut & nos dimittimus*, &c. Illud ſicut non ſignificat regulam, quam Deus in condonandis peccatis ſequatur, quaſi petamus vt Deus non benigniùs & promptiùs, nec maiora condonet nobis quam nos proximis noſtris; ſed cauſam induſtiuam, vt patet ex Luca c. 11. vbi ſic dicitur: *Dimittite nobis debita noſtra, ſiquidem & nos dimittimus omni debenti nobis.* eſt enim conditio quædam, quam Deus à nobis requirit: vnde apud Matth. immediatè poſt hanc orationè ſubdit Dominus, *ſi enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Itaque allegamus hîc à nobis impletam conditionem, non quòd nihil aliud ad remiſſionem peccatorum obtinendam requiritur; ſed quia eſt diſpoſitio maximè congrua, ſine qua non eſt nobis venia ſperanda; & qua poſita, omnino ſperanda eſt, niſi aliud quid impediatur, vt defectus doloris, vel propoſiti emendationis.

Petes, Quid tenemur debitoribus noſtris dimittere?

Reſpondeo, Non pecuniam, non famæ & honoris reſtitutionem; ſed iniuriam nobis illatam, ita vt propter illam non proſequamur eos odio, nec velimus vindictam priuatam, nec etiam publicam, niſi quando bonum publicum aut recta ratio aliud poſtulat.

20 Sexta, *Et ne nos inducas in tentationem.* Petimus ne Deus permittat nos vlla tentatione vinci, ſicque nos ſemper dirigat, vt numquam ſuccumbamus: hoc enim eſt induci, ſeu vt Græcus textus habet, inferri in tentationem, τὴν εἰσέλθῃς, ne inferas, id eſt, ne ſinas inferri. Interdum enim dicitur Deus facere, quod permittit, quia fieri niſi ipſo annuente & manu omnipotentis ſuæ laxante, non poteſt. Sic Matth. 26. Dominus monet, *vigilate & orate, ne intretis in tentationem*, id eſt, ne tentationi cedatis. cauſam addit, *quia ſpiritus* (id eſt, diabolus) *promptus eſt*, ad tentandum & incitandum ad peccatum; *caro autem*, (id eſt, homo) *inſirma* ad reſiſtendum, ſine ope diuina.

Septima, *Sed libera nos à malo.* Petimus hîc liberari ab omnibus diaboli, & conſequenter etiam malorum hominum, qui ſunt membra eius, inſidijs. à malo, Græcè eſt τὸ πονηρὸν, quo nomine diabolus ſignificari ſolet in Scripturis; vt 1. Ioannis 5. *Malignus* (ὁ πονηρὸς) *non tangit eum*. &c. *Totus mundus in maligno poſitus eſt*; id eſt, ſub diaboli poteſtate. & 1. Ioan. 2. *Viciſtis malignum.* Matth. 5. *Quod his abundantius eſt, à malo eſt.* & alibi.

Amen. Clauſula *Amen*, quam Hieronymus vocat ſignaculum orationis Dominicæ, eſt approbantis & optantis vt ita fiat, Græcis ἁμῶν. Plal. 40. *Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſæculo & in ſæculum, fiat, fiat.* Græcè, ἁμῶν, ἁμῶν. Idem habetur Plal.

mo 71. verſu vltimo, per ſe tamen idem valet, quòd verè, teſte Hieronymo.

Notandum eſt ex D. Thoma. art. 5. inter ea quæ à Deo peti poſſunt, quadam abſolutè petenda eſſe, vt ferè ſunt ea quæ oratione Dominica continentur. alia ſolùm ſub conditione tacita vel expreſſa; vt ſunt diuitiæ, honores, longa vita, opulenta matrimonia, vxor ſpecioſa, pulchra proles, & ſimilia. hæc enim, quia ſæpiſſimè hominibus ſunt exitio, non ſunt petenda abſolutè, ſed ſub conditione, ſi nobis ſint futura ſalutaria; quòd ſoli Deo perſpectum eſt. Vnde in iſtis optima orandi forma eſt, rogare Deum vt nobiſcum agat ſicut nouit expedire ad ſuam gloriam & ſalutem noſtram.

Petes, Vtrum ſit peccatum ea ſecundùm ſe deſiderare & petere à Deo?

Reſpondeo, Si quis hæc ita deſideret, vt non curet, ſint ne ipſi futura ſalutaria an non, peccat; quia illa plus amat quàm ſuam ſalutem. Si tamen ſperet non obſtatura ſaluti, non videtur deſiderium, quo illa per ſe appetuntur, eſſe malum, modò eâ menſura appetantur, quæ non ſit contra rectam rationem: quia ſunt bona indifferentia. vnde ſi quis ea ſic petat à Deo, non videtur peccare; nam Iudæi talia à Deo petebant, & talium bonorum in veteri Teſtamento promiſſiones pro legis obſeruatione acceperunt. Si tamen deſiderium & ſollicitudo modum excedant, peccatum eſt.

DUBITATIO V.
Quibus conueniens ſit orare.

D. Thomas art. 3.

Reſpondeo, Conuenire ſoli naturæ rationali Superiorem agnoſcenti, à quo aliquid boni ſibi vel alteri expectare poſſit. Ratio eſt, quia oratio eſt petitio quædam ad Superiorem directa. petitio autem eſt actus rationis, quo deſiderium exprimitur ad aliquid impetrandum.

Hinc patet Primò, Orationem non conuenire perſonis diuinis; tum quia Superiorem non habent, à quo ſibi vel alteri aliquid poſſint expectare; tum quia ſingulæ ſua auctoritate & poteſtate omnia poſſunt.

Pater Secundò, Eam conuenire tum Angelis ſanctis; quia eſt nihil ſuperſit quòd ſibi peculiari- ter petant, nobis tamen bona ſpiritualia & ſalutem expetunt, & Deo aduentum regni futuri: tum animabus beatis, quæ præterea ſibi petunt reſurrectionem corporum: tum viatoribus, quibus & ſibi & alijs multa petenda: tum deſunctis, qui ſunt in purgatorio, quos pro ſe orare vt à pœnis ſoluantur, non videtur dubitandum: quicumque enim in graui afflictione conſtitutus ſcit eſſe aliqua remedia, quibus poſſit liberari, dubium non eſt quin roget ea ſibi adhiberi. deſuncti autem ſciunt extare huiuſmodi remedia, vt ſacrificia, preces, ieiunia, eleemoſynas fidelium, indulgentias, orationes Sanctorum: cur ergo non orent hæc ſibi applicari, & vt Deus fideles ad hæc excitet? Vnde meritò Eccleſia illud Iob, *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me*, applicat deſunctis in purgatorio poſitis. An orent pro viujs, non fatiſ conſtat. credibile eſt etiam pro illis orare; quia dubitandum non eſt quin pro ſuis ſint ſolliciti: ad hoc enim charitas eos impellit. cur ergo illorum ſalutem Deo

Duplex debitum.

Sicut.

Quid condonandum proximo.

Facere, pro permittente.

Malignus.

Amen.

21 Duplicita ſunt, quæ à Deo petuntur.

22 Si bona adiphora per ſe petantur.

22

23 Conuenit Angelis, animalibus beatis, viatoribus, & deſunctis qui in purgatorio.

Deſuncti orant pro nobis in purgatorio.

Deo non commendent: nos tamen eos non inuocamus, quia preces nostras ordinariè non possunt cognoscere; & sunt in eo statu vt magis egeant auxilio nostro, quam vt possint nobis auxilium adferre, vt ait D. Thomas q. 83. art. 11. ad 3.

An damnatis.

Patet Tertio, Damnatis orationem propriè non competere; tum quia carent pio affectu ex quo oratio debet procedere, vt sit actus virtutis; tum quia nihil illis boni à Deo expectandum. quamuis interdum aliqualis petitio in illis reperiatur; vt cum sathan petit tentare S. Iob; cum diues petit mitti Lazarum, &c.

24 An humanitati Christi.

Sed difficultas est, Vtrum Christo secundum humanam naturam in celo conueniat. Quidam negant, Primo, Quia Christus totum negotium salutis nostræ exactè & minutè cum Patre in via composuit. Secundo, Quia aliàs liceret Christum rogare vt pro nobis oret.

Sed verius videtur, Christi animam etiam modò rogare diuinitatem pro hominibus. Primo, Quia id non dedecet ipsam, cum in via sapissimè id fecerit, & statui beatitudinis non repugnet; vt patet in alijs Beatis. Secundo, Vitur in Deum laude, gratiarum actione, adoratione, sicut enim summa charitate, ita etiam summa humilitate erga Deum est prædita. cur etiam non vtatur oratione? Tertio, Etsi data sit illi anima sanctissima omnis potestas in celo & in terra, Matth. 28. tamen executio huius potestatis non potest fieri virtute animæ, sed diuinitatis, vt patet in iustificatione & glorificatione: ergo decet vt id petat à diuinitate, saltem actu interno. Quarto, Sicut hostiæ veteres immolabantur in sancto sæculari, ita Christus semetipsum immolauit in hoc mundo: & sicut Pontifex veteris legis, sanguinem hostiæ inferebat in sancta sanctorum ad deprecandum Deum pro populo; ita Christus corpus & sanguinem suum intulit in cælum, vt appareat vultui Dei pro nobis, vt deducit Apostolus ad Hebræos 9. ergo Christus ibi apparet vt Pontifex, seu vt munere Pontificis post hostiæ sacrificium fungens; quod in eo consistit vt petatur sacrificij effectus; alioquin nõ esset apta analogia inter Christum & Pontificem veteris legis, quam intendit Apostolus. Quinto, Hæc sententia est magis consentanea Scripturæ sacræ Ioannis 14. Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum. quasi dicat, Nolite ob meum discessum ad Patrem esse mœsti; quia cum ad Patrem venero, rogabo eum vt alium meo loco mittat, qui nunquam discedet. 1. Ioan. 2. Sed etsi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum: quod propriè dici nequit, nisi aliquid pro nobis à Patre petat. Ad Rom. 8. Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Ad Heb. 7. Semper viuens ad interpellandum pro nobis. quibus verbis satis insinuat, hanc interpellationem non solum fieri exhibitione & præsentia obiectiua humanitatis & vulnerum, sic enim non esset quid distinctum à fessione ad dexteram, nec requireretur vt sit viuens; sed per actum animæ, quo nobis misericordiam & salutem petit: sic enim aliquid peculiare adfertur, quod nostram fiduciam erigat: hoc enim intendit Apostolus. Sexto, Eandem sententiam insinuant Patres, Iustinus q. 105. ad orthod. Si enim superatis iam resurrectione, carnis infirmitatibus, vt Pontifex confessionis nostræ, interpellat pro nobis, nonne

magis cum adhuc subiaceret infirmitati carnis, egebat magno validoque clamore & lacrymis, cum quibus preces offerebat? Ambros. in illud ad Rom. 8. Qui etiam interpellat pro nobis: Christus resurgens, semper causas nostras agit apud Patrem, cuius postulatio contemni non potest, quia in dextera Dei est, hoc est in honore quod Deus est. & infra explicat quo modo interpellat pro nobis, nempe eo modo, quo rogauit pro Petro, vt non deficeret fides eius. & infra: Interpellat pro nobis, ne inimicus aliquid violenter presumat contra nos, vt arceatur insolentia eius. In eadem sententia videtur esse Cyprianus epist. 8. & Augustinus præf. in Psal. 85. Idem aperte docet D. Thomas in cap. 7. ad Hebr. lect. 4. D. Bonauentura, de vita Christi cap. 98. Toletus in cap. 16. Ioannis, annot. 35. & Suarez in 3. p. disp. 45. sect. 2.

Ad Primam rationem in contrariū adductam: Christus omnia cum Patre composuit, quia exactè pro omnibus satisfecit, & meruit omne bonum, quod temporis successu hominibus conferretur. Hinc tamen non sequitur, quin modò possit orare vt illis bona conferantur.

Ad argumenta.

Dices, Christus adhuc in vita mortali præuidebat quidnam singulis hominibus expediens foret, & quid pro singulis esset petendum: ergo illud tunc poterat petere & pro singulis impetrare. Si poterat, credibile est fecisse, cur enim expectet tempus executionis? præsertim cum hoc modo perfectius sit opus nostræ redemptionis, quod in hac vita est operatus.

25 Obiectio.

Respondeo, Hoc argumentum rectè probare non esse illi opus oratione, cum iam omnia petierit & impetrauerit, quæ temporis successu mortalibus bona conferuntur. Hinc tamen non sequitur, quin ipsa oratione vtatur; non quia id necessarium, sed vt diuinitatem sic magis honoret, & omne bonum in illam tamquam in primum fontem referat. nam etiam ab initio conceptionis illa omnia præuidit, & vt verisimile est, petiit & impetrauit (id enim facile ei erat) tamen sapius in vita eadem rogauit, & impetrauit. nihil enim vetat quin idem sapius possit rogari & obtineri ante executionem. Itaque potest etiam modò rogare vt fiat executio eorum, quæ antè meruit & impetrauit, quamuis nihil noui petat.

Resp. Christus non opus habet oratione.

Ad Secundum Respondeo, Etsi per se non sit illicitum, vt quis considerando Christum quæ homo est, qui diuinitatem omni cultu veneratur, sic oret apud animum suum, Christe ora pro me, impetra mihi à Patre veniam & salutem; tamen absolute non est hoc modo orandum, saltem publicè. Primo, Quia est contra morem Ecclesiæ. Secundo, Facile insinuetur error Arii, facientis Filium creaturam; vel Nestorij, constituentis duas in Christo personas. Tertio, Insinuetur, Christum, sicut alios, egere oratione, nec habere in sua potestate nos saluare sine oratione. nemo enim illum, qui per se potest dare salutem, rogat vt oret, sed vt ipse det. Quarto, Oratio dirigitur ad personam, quæ est Deus, & sua auctoritate potest dare. Quinto, Decet vt qui aliquid ab altero petit, præsertim publicè, summo titulo honoris compelleret, & supremam illius potestatem agnoscat; alioquin videbitur illum potius irridere, quam honorare. Denique, quia nihil noui impetrare potest, quod iam antè non impetrauerit. itaque solum rogandus est vt illud sua potestate diuina conferat.

26 An Christus rogandus ut pro nobis oret.

rat. Si tamen ipsa Christi anima per se spectetur, non absurdè priuatim rogari poterit, vt virtutes & salutem impetret, id est, faciat nobis per diuinitatem conferri. etsi enim ipse non egeat oratione, tamen ex humilitate ea libentissimè vitur erga diuinitatem.

DVBITATIO VI.

Vtrum Sancti sint orandi seu inuocandi.

D. Thomas quest. 83. art. 11.

27 **N**egarunt hoc multi hæretici. Primò, Vigilantius, qui docebat mortuorum preces pro aliis non exaudiri, teste Hieronymo. Vnde apertè sequitur inanem esse Sanctorum inuocationem.

Secundò, Quidam hæretici tempore D. Bernardi, dicti Apostolici, qui, vt refert Bernardus Serm. 66. in Cantica, ridebant Catholicos quòd Sanctos inuocarent.

Tertiò, Quidam circa eadem tempora dicti Cathari & Patareni, qui nec Sanctos nec Angelos inuocandos esse docebant, teste Tuttrecremata l. 4. de Ecclesia p. 2. cap. 35.

Quartò, Waldenses, seu Pauperes de Lugduno, qui paulò post orti, dicebant Sanctos nec audire, nec attendere ad preces nostras, teste Antonino 4. p. tit. 11. cap. 7. §. 2.

Quintò, Wiclef, qui dicebat esse inutile Sanctos inuocare, teste Thoma Waldensi tom. 3. c. 108.

Hæretici nostri facti.

Sextò, Hæretici nostri temporis, qui duo docent. Primò, Id esse inutile, eò quòd Sancti preces nostras non cognoscant. Secundò, Esse implum, quia obcuratur officium Mediatoris. Ita Calvinus lib. 3. Instit. cap. 20. §. 20. & sequent. vsque ad 28. Idem docent ceteri.

28

Pro veritate Notandum est, Sanctos posse tripliciter inuocari.

Primò, Tamquam primarios auctores vitæ & salutis, quasi sua ipsi auctoritate & potestate possint remittere peccata, infundere virtutes, dare vitam æternam, &c.

Secundò, Tamquam adiutores ad precandum Deum.

Tertiò, Tamquam ministros quorundam beneficiorum, quæ ipsi per se nobis conferre possunt; qualia sunt salutaria suggerere, dæmonis machinationes impedire, varia mala auertere, & similia. Nunc

Dico Primò, Nulla ratione licitum est Sanctos primo modo inuocare, nempe tamquam auctores primarios salutis: id enim esset aperta idololatria; nec quiquam Catholicorum ita vquam illos inuocant, aut inuocandos censuit, vt falsò illis imponit Calvinus num. 22.

Nec obstant illa formulæ precandi, quas Calvinus obiicit tamquam intolerabiles, S. Medarde, S. Eligi, respice seruos tuos, iuna è calo: quia intelligendæ sunt de auxilio precum, vel simili, quod ipsis congruat: illa autem, vt sancta Virgo iubeat. Filium facere quod petimus, nullus Catholicus vritur; nemo enim nescit Filium in cælo Matri subditum non esse; ac proinde nihil ei propriè iuberi posse. Quòd si quis tamen pia mente sic loquere- tur, non esset magnopere reprehendendus: nam etiam Scriptura dicit Deum voci hominis obediuisse, latiore vocabuli significatu: & amicis dicere solemus vt iubeant & imperent nobis. Similiter

non obstat quòd Virgini dicamus, vita, dulcedo, & spes nostra: id enim verum est ratione Filij, quem nobis pepexit, per tropum, per Metonymia dicitur, vbi nomen effectus tribuitur ei, quod aliquo modo est causa; quod in Scripturis est frequens. omitto Apostolos lucem mundi à Domino vocari Matth. 5.

Dico Secundò, Pium tamen & salutare est eos inuocare secundo & tertio modo, tamquam amicos Dei charissimos, videlicet vt pro nobis orent, suamque nobis opem porrigant. Est fide tenendum, & definitum in Conc. Trid. sess. 25. de inuocat. Sanctorum. Probatum Primò, Ex Scripturis; Gen. 48. Angelus, qui eruit me de cuniculis malis, benedicat pueris istis. hic Iacob inuocat Angelum suum. Iob 5. Voca, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere. id est, ad aliquem Angelorum. Nec obstat, quòd hæc sint verba Eliphaz Themanitæ; quia Iob ea non reprehendit, cum tamè alia minùs rectè dicta refuter. Exo. 32. Recordare Abraham, Isaac & Israel seruum tuorum; vbi per merita Patriarcharum postulat, & exauditur. vnde sequitur infra: Placatus est Dominus ne faceret malum, &c. hic modus orandi erat frequentissimus apud Iudeos.

29 Probatum inuocatio Sanctorum.

Dices, Non orabant ipsos Patriarchas, sed Deum.

Obiectio.

Respondeo, Verum est; quia nondum erant in statu beatitudinis, vt possent preces ad se directas cognoscere. sed quia allegabant eorum merita & obsequia vt propter illa Deus misereretur, satis insinuabant, ipsos, si per se orent, multò magis impetrare posse. Falsum est autem quod ait Calvinus, solum allegari pactum, quod Deus habebat cum Patribus, vt patet Psal. 131. Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius; vbi merita allegantur. Idem patet cum dicitur, Seruum tuorum, dilecti tui, Sancti tui, Exodi 32. Dan. 3. & alibi.

Resp.

Secundò, ex Scripturis constat, Angelos & Sanctorum animas pro nobis orare: ergo rectè eos inuocamus, vt id crebrò & efficaciter præsentent.

De Angelis, Tobia 12. Angelus dicit se obtulisse Deo orationes Tobia; quæ oblatio non fiebat nuda tantum exhibitione coram Deo, cum ipsi omnia sint præsentissima; sed cum deprecatione vt Deus illas exaudiret; quo modo per alios nobiles cupiunt homines suas preces offerri Principi. Zacharia 1. Angelus orat Deum pro populo Iudaico: Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis Ierusalem & urbium Iuda, quibus iratus es? iste iam septuagesimus annus est.

Orationum oblatio.

De aliis Sanctis patet 2. Machab. ultimo, vbi Onias apparuit Iudæ Machabæo, orans pro populo; & Ieremias, de quo Onias dicit, Hic est qui multum orat pro populo, & sancta civitate Ierusalem; & tamen nondum erant beati: quanto magis in statu beatitudinis orabunt, vbi charitas illorum longè feruentior?

Tertiò, Probatum ex Conciliis. Synodus 7. act. 6. Cum timore Dei omnia agamus, postulatæ intercessionis incontaminata Deipara & semper Virginis Domina nostra Maria. Item sanctorum Angelorum, & omnium Sanctorum, salutantes venerandas illorum reliquias, &c. Concil. Trid. sess. 25. in principio, mandat populum Christianum doceri, eos, qui negant Sanctos æterna felicitate fruente inuocandos esse; & qui asserunt vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam singulis orent,

30

inuo-

inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, impiè sentire, &c.

Disputare contra Ecclesiam vsiam

Quartò, Idem probari potest ex perpetuo Ecclesie vsu: atqui de eo, quod tota per orbem frequentat Ecclesia, disputare an ita faciendum sit, insolentissime in sania est, vt ait Augustinus epist. 118. ad Lannarium. Idem patet ex Litanij, quarum vsus in Ecclesia plusquam à mille annis viguit, vt patet ex Concilio Aurelianensi l. cap. 20. & Toletano V. cap. 1.

Locus Hieron. notandus.

Quintò, Ex Patribus: solum vnum locum adferam ex Hieronymo contra Vigilantiu: Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro ceteris, quando de se adhuc debent esse solliciti, quantum magis post victorias, coronas & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis milibus armatorum impetrat à Domino veniam; & Stephanus imitator Domini sui & primus Martyr in Christo, persecutoribus veniam deprecatur: & postquam cum Domino esse ceperint, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in navi animas condonatas: & postquam resolutus esse ceperit cum Christo, tunc ora clausurus est? &c.

Probat ratione.

Sextò, Probat ratione; Sancti possunt nobis multum prodesse, tum pro nobis orando, tum per se nobis opem ferendo: ergo pium est & vtile, illos inuocare. Antecedens probatur Primò, quòd orationibus suis nobis prodesse possint; Quia si cum adhuc essent mortales, exules, subiecti peccatis, solliciti & incerti suæ salutis, ita prodesse poterant, vt ex multis Scripturæ locis constat, vt Job 42. vbi Iob iussu Dei orat pro amicis & impetrat; 1. Reg. 7. vbi populus rogat Samuelem vt pro ipso orare non cederet; ad Roman. 15. 2. ad Corinth. 11. ad Ephes. 6. ad Hebr. 13. Apostolus orationes fidelium pro suis negotijs flagitat: quantum magis nunc cum Christo regnantes, beati, securi, periculisissima charitate præditi, prodesse nobis suis orationibus poterunt? præcipua enim ratio impetrandi est amicitia coniunctio, quæ inter Deum & ipsos nunc omnino est consummata.

Possunt orando prodesse.

31 Et opem per se ferendo.

Quòd etiam per se multa nobis conferre possunt, constat, Primò, esse officio Angelorum custodum, qui multa mortalibus beneficia præstant, vt Scriptura multis locis docet; vt in historia Tobia, in Prophetia Danielis cap. 3. 10. 14. Gen. 48. & alibi. Idem posse alios Sanctos post Christi mortem, certissimum est: tum quia sunt similes Angelis, sapientia, charitate, potentia; neque sunt conclusi abditis quibusdam receptaculis, vt hæretici nostri cum Vigilantio somniant; sed possunt esse vbi vbi placuerit, vt docet Hieronymus lib. contra Vigilantium in principio, vbi sic ait: Si Agnus vbiq; ubique, ergo hi, qui cum Agno sunt, vbiq; (id est, vbiq; que volunt) esse credendi sunt: & cum diabolus & demones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbiq; præsentent; Martyres post effusionem sanguinis sui, arca operientur inclasi & inde exire non poterunt? Tum quia Scriptura docet, Sanctos post hanc vitam regere mortales, Apoc. 2. Qui vicerit, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea. Item esse columnas in templo Dei, Apoc. 3. id est, sustinere Ecclesiam. Sedere cum Christo in throno, eodem capite, id est, vnà cum ipso regere orbem. Denique infinitis exemplis & miraculis constat, quantum commodi ex inuocatione Sanctorum in corpore & anima mortalibus obuenierit.

Sanctos vbiq; esse posse.

Sed contra Obijcitur Primò, Sancti ignorant preces nostras; non enim consue illis longè sunt am- Obiectio 1. res vt ad voces nostras porrigantur, inquit Caluinus supra num. 24.

Respondeo, Non ignorant, quantumuis occultè fiant, si enim Angeli eas norunt, vt qui eas Deo exhibeant, cur non etiam Sancti? Item si Angeli, qui in celo sunt, sciunt omnes peccatorum in terris existentium conuersiones, deque illis gaudent, Luca 15. cur non etiam Sancti, qui Angelis pares?

Resp.

Petes, Quomodo cognoscunt eas?

Respondeo, Vel in Verbo, vt vult D. Thomas 33 q. 83. art. 4. ad 2. & Caietanus ibidem. Vel per nouas & quotidianas reuelationes, vt Cyrillus Catechesi 16. Augustinus de cura pro mort. c. 15. fienim multi Sancti etiam in hac vita, occultissima cognouerunt, Elisæus factum Giezi, 4. Reg. 5. Petrus fraudem Ananiæ & Saphiræ, Act. 5. Benedictus Torilæ simulationem & futuros euentus, Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 15. & totum mundum velui sub vno folis radio collectum, l. 2. dialog. cap. 35. Similia multa libro eodem recenset Gregorius. & plurimis Sanctorum hoc donum collatum fuisse, ex historiis constat. Denique familiare erat Prophetis, occultissima nosse: quantum magis in gloria cognoscent huiusmodi secreta, quando Deus erit omnia in omnibus? Ita ratiocinatur D. Augustinus lib. 22. de ciuit. cap. 29.

33

Quomodo cognoscunt nostras preces.

Vel denique cognoscunt nostras preces, dum ad ipsos diriguntur, eo modo, quo Angeli & animæ cognoscunt mutuas cogitationes, mediante locutione spiritali; præsertim cum lumine supernaturali sint illustrati, nec corpus aut interuallum loci impediatur. Si enim oculus corporeus tam procul intenditur, vt in celum vsque pertingat, quantum magis oculus mentis luce diuina perfusus poterit ad remotissima, absque miraculo, vel ope extraordinaria pertingere?

Nec obstant loca Scripturæ, in quibus mortui dicuntur non cognoscere res viuentium, Ecclesiast. 9. Mortui nihil cognoscunt amplius, simile insinuatur Job. 14. & 4. Reg. 22. hæc enim intelligenda sunt vel de cognitione naturali, vel de cognitione quam habebant toto tempore veteris Testamenti: tunc enim erant in limbo, nec fruebantur conspectu Dei, nec habebant illud admirabile lumen, quod illis post Christi mortem communicatum, quo omnia lustrare possunt, vide D. Augustinum de cura pro mortuis, cap. 13.

Obijcitur Secundò, Christus est vnicus mediator noster, per quem habemus accessum ad Patrem: ergo non est recurrendum ad Sanctos; imò id videtur Christo iniurium, tamquam ipsius reconciliatio sit insufficientis, aut egeat auxilio Sanctorum.

34

Obiectio 2.

Respondeo, Christus dicitur vnicus mediator noster, quia principalis, idque ob quatuor causas. Primò, Quia non tantum officio, sed etiam naturâ est mediator, seu medius inter Deum & hominem, vt pote vtriusque naturæ particeps; quam rationem adferunt Patres in illud 1. ad Timoth. 2. Vnus est Deus, vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. & Aug. lib. 9. de ciu. c. 17. Secundò, Quia nos reconciliauit, non deprecando, sed condignè præter exhibendo, & satisfaciendo. Tertio, Quia ex propriis: habebat enim vim illam ex intrinseco, id est, ex natura sui suppositi.

Resp.

Christus quomodo vnicus mediator.

Quartò, quia est mediator omnium: nam omnes, quantum ex parte ipsius, reconciliant, & pro omnibus satisfecit. Sed hæc tres posteriores causas pendunt ex prima.

Sancti, mediatore secundarij. Sancti dumtaxat sunt *mediatores secundarij*; quia nec ex proprijs reconciliant nos Deo: (non enim ex iis quæ à seipsis habent, sed ex iis quæ per indebitam gratiam acceperunt) neque omnes reconciliant; neque per modum solutionis, sed deprecationis. Rectè tamen dicuntur *mediatores*, quia verè intercedunt pro nobis deprecando, & diuina munera nobis impetrando. Sicut Moyses dicitur sequester & medius inter Deum & populum, Deuteron. 5. quia pro populo ad Deum locutus est, & pactum Dei ad populum detulit. Sic Cyrillus Apostolos & Prophetas vocat *mediatores* lib. 1. 2. Theauri cap. 10. quicumque enim interuenit inter duos vt alter alteri reconcilietur, vel aliquid alteri ab altero impetretur, vel vt pactum inter eos ineatur, rectè dicitur mediator inter illos.

35 Non obcurari officium mediatoris, sed illustrari. Neque hæc intercessio villo modo obscurat officium mediatoris Christi. Primò, Quia Angeli intercedunt pro nobis orando; imò etiam homines viuunt, vt ex Scriptura constat; & tamen hæc intercessio non obscurat illud. Secundò, Quia Sancti adhibentur vt comprecatores, nimirum vt suas orationes nostris iungant: quod non potest villo modo in iniuriam Christi cedere. Tertiò, Quia omnem vim interueniendi & impetrandi, quam habent, acceperunt ex meritis Christi, eiusque intercessione. vnde potius ad honorem ipsius cedit, quòd possint esse secundarij mediatore; sicut ad honorem primæ causæ cedit, quòd creaturæ sint causæ secundæ: nam ita efficax est Christi mediatio, vt non tantum reconciliet, sed etiam reconciliatores sub se, qui virtute ab ipso accepta reconcilient, efficiat. in omni enim reconciliatione operatur Christi meritum vt prima causa moralis, sicut Deus in omni operatione creaturæ naturalis, quod valdè norandum est contra hæreticos. Decet id etiam ordinem diuinæ sapientiæ, quæ inferiora per media disponit, & ad perfectionem perducit, vide D. Thomam art. 111.

36 Petes, Quibus meritis nituntur Sancti pro nobis orantes, seu per quæ merita orant? Respondeo, Principaliter per merita Christi: quidquid enim nobis datur, principaliter datur propter merita Christi, vt colligitur ex cap. 1. ad Ephes. *Qui benedixit nos omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo.* Secundariò etiam per merita sua. etsi enim ex condigno compensata sunt, ita vt nihil illis debeatur ex iustitia; tamen ex amicitia multa eis deberi possunt, vt patet exemplis humanis. Itaque hæc merita sunt ratio secundaria beneficiorum Dei: nam Deus applicat se ad benefaciendum nobis propter merita Christi, orationibus Sanctorum inductus. etsi enim Christi merita semper sint ratio principalis ob quæ Deus sua beneficia confert; tamen merita & preces Sanctorum sunt causa cur Deus hîc & nunc se applicet & determinet ad hæc vel illa beneficia danda ob Christi merita. Vnde etiâ Sancti veteris Testamenti solent orare per merita Abraham, Isaac, Iacob, David, &c. Exod. 32. *Recordare Domine Abraham, Isaac, & Iacob seruatorum tuorum.* Dan. 3. *Ne auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, &*

Israel sanctum tuum. Psal. 131. *Memento Domine David, &c.* nempe vt propter hæc Deus hîc & nunc se ad benefaciendum inclinaret. Sancti tamen in veteri Testamento inuocari non solebant vt in nouo; quia nondum erant in gloria vt possent nostras preces cognoscere; sicut neque illi qui in purgatorio; quos ob hanc causam non solemus inuocare; vt colligitur ex D. Thoma art. 4. ad 3.

Obicitur Tertio, Qui confugit ad Sanctos, videtur diffidere de Dei benignitate & Christi meritis: ergo.

Respondeo, Minimè diffidere; sicut neque diffidit, qui hominis mortalis preces flagitat; nec Angeli diffidunt, quando pro nobis orant. etsi enim sciamus Deum per se esse propensissimum ad benefaciendum, & Christi merita esse sufficientissima; tamen iudicamus nos indignos qui soli coram tanta maiestate compareamus; & non satis dispositos ad beneficia illius excipienda. vnde confugimus ad Sanctos vt nos veluti comitentur, nostrisque precibus suas iungant. qua in re primò, Honoramus Sanctos. Secundò, Reueremur Dei maiestatem. Tertiò, Illa submissione nos disponimus ad facilius impetrandum. Etsi enim Deus sit benignissimus, & Christi merita abundantissima, vt dictum est; tamen vult suam maiestatem & beneficia agnosci, nos ad ea disponi, & suos amicos honorari. vnde etiam vult vt ipsum oremus tum per nos, tum per alios, & maxime per Sanctos; idque vt ipsos honoret, & ostendat quantum eos faciat. Ex quo fit, vt per diuersos Sanctos, ad illorum inuocationem, diuersa miracula operetur; & beneficia diuersa conferat. Simile cernimus in rebus humanis. gratissimum enim est etiam clementissimis Principibus, vt Rei, quibus parati sunt indulgere, vtantur interuentu eorum, qui ipsis sunt charissimi; & sæpè non aliter volunt ignoscere; & per diuersos diuersa concedunt.

DUBITATIO VII.

Vtrum sit orandum pro omnibus.

D. Thom. art. 7. & 8.

Respondeo, Esse orandum pro omnibus, qui nondum sunt in termino, etiam inimicis nostris. ratio est, quia omnibus salutem desiderare, & quantum commodè possumus, procurare debemus: ergo etiam à Deo petere. confirmatur ex Apostolo 1. ad Timoth. 2. *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus.* Hoc tamen non ita intelligendum, quasi orare debeamus vt absolute omnes salui fiant, & nemo damnetur; hoc enim frustra & stultè oraretur; nam constat ex Scripturis contrarium euenturum. deinde nemo potest orare quod non potest sperare; hoc autem sperari non potest; nam spes supponit fidem vel opinionem, fieri posse vt res eueniat: nemo enim sperat aliquid, quod certò nouit non euenturum. Potest tamen id affectu simplici & inefficaci optari. Alio igitur sensu orandum pro omnibus. Primò, Quia nemo ab orationibus communibus excludendus; vt si quis sic oret, Dimitte nobis debita nostra, præterquam Ioanni vel Petro: Libera nos à malo, excepto hoc vel illo: hoc enim est contra charitatem: vnde est

Christi meritum operatur vt prima causa moralis.

Quibus meritis nituntur.

Merita Sanctorum sunt ratio secundaria.

37 Obiectio 3.

Resp.

Cur Deus velit nos vti Sanctorum iustis.

38

Quomodo orandum pro omnibus.

præ-

præcepti hoc modo pro omnibus orare. Nec obstant imprecationes quæ habentur in Scripturis, vt Psal. 68. *Deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur.* & 108. multa similes habentur, & alibi frequenter. hæ enim vel prophetice intelligendæ sunt, vt sint prædictiones, non imprecationes: vel in illis significatur conformatio voluntatis cum decreto iustitiæ diuinæ circa damnationem impiorum. vide D. Thom. art. 8.

Secundò, Quia nullus est in toto genere humano, pro quo laudabile non sit speciatim orare. etsi enim in genere constet plurimos non saluandos, tamen id de nemine constat in particulari: unde de nemine quamdiu uiuit desperandum. quo fit vt etiam pro inimicis orandum sit, precando illis non quidem temporalia, vt honores, opes, uitam; (quæ sæpè rogare possumus ipsis adimi, si per ea noceant, vt multis Scripturæ exemplis constat;) sed quæ ad salutem pertineant æternam. Nemo tamen ex præcepto tenetur orare in particulari pro inimico, nisi in extrema vel graui necessitate eius spiritali, quando præter orationem non se offert aliud remedium. tunc enim si aliqua probabilis spes sit per orationem subueniendi, tenemur. secus si moraliter spes sit nulla, tenemur tamen ab orationibus communibus eos non excludere.

39 Tertiò, Quia orandus Deus pro omnibus in genere, vt omnes illuminet & ad salutem perducat, quantum ratio diuinæ prouidentia patitur. sicut enim Deus secundùm certum prouidentia modum, quantum in se, uult omnes homines saluos fieri, nemine excepto, idque etiam secundùm illam prouidentia mensuram procurat; & Christus est mediator omnium, qui seipsum dedit redemptionem pro omnibus, exclusio nemine: ita nos etiam omnium salutem optare, & pro omnibus orare debemus; uidelicet vt neminem excludamus, & omnibus quantum statuta diuinæ prouidentia fert mensura, salutis auxilia conferri rogemus. Et si enim fieri nequeat vt secundùm illam prouidentia rationem omnes simul salui fiant, hominum prauitate supposita; tamen multò plures, quàm re ipsa saluentur, facillè salutem consequi possunt. Itaque vt quamplurimi ex omnibus saluentur, rogandum est, & hoc sensu orandum pro omnibus. Non tamen est præcepti vt sic pro omnibus ores; præterquam in liturgia, de qua Apostolus loco notato loquitur, testibus Chryl. Theophyl. Oecumen.

40 Dixi orandum pro omnibus, qui nondum sunt in termino, tam uiuis quam defunctis; quia hi omnes interdum auxilio egent, & spes est nostris orationibus iuuandos vt ad terminum perueniant: ceteri vel non egent, vt beati, pro quibus si quis oraret, indicaret eos beatos non esse: unde illis iniuriam faceret, iuxta illud uulgatum, *Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre;* quod intellige de eo, qui iudicio Ecclesiæ martyr habetur. Vel spes non est fore iuuandos, vt damnati. Idem dicendum si de aliquo constaret ipsum reprobum esse; non enim possemus pro illius salute vel perseverantia rogare; vt innotat D. Augustinus lib. de corrept. & gratia cap. 15. quia spes non est illum adiutum iri.

Cetera quæ hic dici possent, vide apud D. Thomam artic. 7. & 8.

DVBITATIO VIII.

Utrum forma precandi, quæ Hora canonicæ uocatur, sit utilis & retinenda in Ecclesia.

Horas canonicas uocamus eas preces & laudes diuinas, quæ ex præscripto Canonum Ecclesiasticorum in Ecclesia certis horis diu noctuque canuntur. eadè uocantur *Officium Ecclesiasticum*, quia Ecclesiasticorum munus est illas recitare.

Hæretici igitur huius temporis hanc formam reiciunt tamquam inutilem, sed ratione nulla; solo Ecclesiæ Romanæ odio, & cæco furore concitati. Idem olim fecerunt Waldenses, dicti Pauperes de Lugduno, teste Aenea Siluio de Bohemorum c. 35. & Wiclef, teste Thoma Waldensi tomo 3. cap. 21.

Sed fide tenendum est, hanc formam precandi esse piam & salutarem, ac proinde in Ecclesia retinendam. Probatum primò, Quia iam inde ab exordio Ecclesiæ semper fuit aliqua publica precandi & laudandi Deum forma, quæ etsi non fuerit ita completa & in ordinem digesta, vt posterioribus sæculis; tamen seruabat eandem ferè temporum distinctionem, & constabat iisdem partibus principalibus. Clemens lib. 8. constit. Apostolicarum c. 34. inter traditiones Apostolicas, Episcopo & Clero seruandas, refert hanc: *Precationes facite mane, hora tertia, ac sexta, & nona, & uespere, atque ad galli cantum. Mane gratias agentes, quod illuminari nos, nocte sublata & reddita die. Tertia, quod eà hora Pilatus iudicium aduersus Dominum pronuntiauerit. Sexta, quod eà hora in crucem actus sit. Nona, quod tum omnia mota & tremefacta sint, Domino crucifixo, quia horreuerit audaciam impiorum Iudeorum, & contumeliam Domini ferre non possent. Uespere, quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus. Ad galli cantum, quod eà hora nuntiet aduentum dicit ad faciendum opera lucis.* Vbi notanda ratio, quæ in singulis horis dicendis est spectanda, uide Franciscum Turrianum in hunc locum. Hieronymus epist. 27. *Mane, hora tertia, sexta, nona, uespere, noctis medio, per ordinem Psalmorum cantabant.* loquitur de Monasterio Paulæ. Cassianus lib. 2. & 3. de Institut. cenobiorum multa habet de canonico psallendi modo per distinctas horas, ostenditque per totum Orientem & Occidentem in usu fuisse. Eiusdem consuetudinis meminit Basilius interrogat. 37. in regulis fusiùs disputatis. Beda in cap. 18. Luca, explicans quomodo oportet semper orare, sic ait: *Dicendum eum semper orare, qui canonicis horis quotidie iuxta ritum Ecclesiasticæ traditionis, psalmodijs precibusque consuetis Dominum rogare & laudare non desistit; & hoc esse, quod Psalmista dicebat, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.*

Secundò Probatum, Quia hæc forma precandi nihil continet quod non sit summè pium & salutarem. continet enim omnes Psalmos, quibus nihil potest esse diuinius, vt qui dictati sunt à Spiritu sancto, & contineant breuiter omnia Scripturæ mysteria per modum laudis, vt ait Dionysius lib. de Eccles. hierar. cap. 3. p. 3. Deinde, Selectissima quæque totius ueteris & noui Testamenti. Tertio, Selecta Patrum documenta. Quarto, Præcipua

Certam prouidentiam mensuram adhibet Deus ad homines saluandos.

41
Hora canonice.

Esse piam precandi formam.

Ratio singularum horarum ex D. Clemente.

42
Quid continet Breuiarium.

quæque gesta Sanctorum. Quinto, Breues pre-
 cationes, quas Collectas vocant, quæ ferè à Summis
 Pontificibus compositæ fuere. Sexto, Hymnos
 aliquos à Patribus compositos. vnde meritò vo-
 catur *Brenuarium*, quia est compendium omnium
 prædictorum admirabile. Deinde non solum sin-
 gula per se pia & salutaria sunt; sed etiam tam ap-
 te inter se connexa, suisque temporibus & festis
 accommodata, vt magnam sua varietate legenti-
 bus animi voluptatem & spiritalem consolatio-
 nem adferant: vt vel hinc perspicere queat, singula-
 ri Spiritus sancti directione ita disposita fuisse.
 quod verum esse deprehender, qui singula attentè
 considerauerit.

43 Tertiò, Quia Ecclesia recitando horas canoni-
 cas, quodammodò semper orat, semper Deum
 laudat, semper memoriam diuinorum beneficio-
 rum celebrat, semper gratias agit; & sic implet
 monitum illud Domini Lucae 18. *Oportet semper
 orare, & nunquam deficere.* & Apost. 1. ad Thesi-
 sal. 5. *Sine intermissione orate.* & ad Ephes. 5. *Imple-
 mini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psal-
 mis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes
 & psallentes in cordibus vestris Domino, gratias
 agentes semper pro omnibus in nomine Domini Iesv
 Christi, Deo & Patri.* Sic etiam imitatur regium
 Prophetam, qui de se dicit Psal. 118. *Septies in die
 laudem dixi tibi. & Media nocte surgebam ad con-
 fiendum nomini tuo.*

Quo modo
 semper orat.

Quòd semper orat, & Deum laudet, patet, quia
 cum nox conset quatuor interuallis, quæ dicun-
 tur *vigilia*, & dies similiter quatuor partibus, seu
 horis sacris, quarum crebra mentio est in Scrip-
 turis; singula interualla suas preces habent: nam pro
 prima, secunda, & tertia vigilia noctis, sunt preces
 nocturnæ. hæ vel tribus partibus constant, quæ
 Nocturna dicuntur, vt in festis; (sicut enim quæ-
 que vigilia continet tres horas ciuiles, ita quod-
 que Nocturnum continet tres Psalmos & tres
 Lectiones; vt singulis horis singuli Psalmi & sin-
 gule Lectiones respondeant) vel vno tantum No-
 cturno, sed duodecim Psalmorum, & trium Le-
 ctionum, ita vt ferè tribus Nocturnis æquipol-
 leat; vt in festis & festis simplicibus. Pro quarta
 vigilia sunt Laudes matutinæ. Pro prima hora
 diei, quæ durat ab ortu solis vsque ad tertiam ex-
 clusiuè, sunt preces Primæ. Pro tertia, quæ durat à
 tertia vsque ad sextam exclusiuè, sunt preces Ter-
 tiæ. Pro sexta, quæ durat à sexta diei vsque ad non-
 nam, sunt preces Sextæ. Pro nona, sunt preces Non-
 næ. Pro vespere appetente, sunt preces vesperti-
 næ. Pro initio noctis est Completorium. Non ta-
 men est necesse vt præcisè istis temporibus illæ
 preces dicantur: sufficit haberi respectum ad illa;
 & officium publicum, quantum commodè fieri
 potest, illis temporibus accommodari. ita enim
 passim nunc habet recepta consuetudo, quæ re-
 rum huiusmodi est moderatrix. melius tamen est
 hæc tempora præuenire in privato officio, quam
 vltèius differre; vt passim Doctores notant. Imò
 si quis aduertat impedimentum occurrurum, præ-
 sertim voluntarium, tenetur præuenire. si non sit
 voluntarium, (vt si febrim hora decima antemer-
 idiana expectes) quidam putant non esse necesse
 præuenire; quod ego puto satis probabile; modò,
 si impedimentum esset ante duodecimam no-
 ctis, prætermissa recites.

DVBITATIO IX.

Quinam ad preces canonicas obligentur,
 & quanta sit hæc obligatio.

R Espondeo & Dico Primò, Tantum tria ho- 44
 minum genera ad eas teneri, Clericos sacro-
 rum ordinum, Beneficiarios, & Religiosos ad cho-
 rum professos. Est communis sententia Docto-
 rum teste Nauarro, de horis canonicis cap. 7. n. 1.
 De Clericis sacrorum Ordinum probant Docto-
 res, Primò ex c. 1. de celebratione Missarum, vbi
 dicitur: *Presbyter mane, matutinali officio expleto,
 pensum seruituris sua canendo Primam, Tertiam,
 Sextam, Nonam, Vesperamque persoluat.* Verum
 hic solum agitur de presbytero; & quidem Paro-
 cho vel Rectore Ecclesiæ; vnde nihil probat de
 diacono vel subdiacono: præsertim cum obliga-
 tiones sint strictè interpretandæ.

Clericos
 sacrorum
 Ordinum
 teneri.

Secundò, Probant ex cap. 9. Si quis presbyter
 d. 92. Verum ibi non tantum agitur de Clericis
 ordinum sacrorum, sed etiam de alijs; nam loquitur
 de omnibus Clericis alicui Ecclesiæ deputatis, id
 est, qui habent beneficia in aliqua Ecclesia, ratione
 cuius ei debent seruire. Item loquitur de officio
 publico, quod fit in Ecclesia; iubetque à Clero de-
 poni eum, qui ad quotidianum officium psallendi,
 matutinus & vespertinus horis non conuenit.

Tertiò, Probari potest ex cap. Dolentes 9. de ce-
 leb. Missarum, vbi Innoc. III. cum Concilio gene-
 rali præcipit *Praelatis & minoribus Clericis in vir-
 tute sanctæ obedientiæ, vt diuinum officium, noctur-
 num pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus,
 studiosè celebrent pariter & deuotè.* Sed hic non
 exprimitur qui sint illi minores Clerici; & Con-
 ciliū videtur loqui de officio publico.

Quartò, Probat ex antiqua & generali totius 45
 Ecclesiæ consuetudine, qua non solum presbyte-
 ri, sed etiam diaconi & subdiaconi censentur ad
 horas canonicas obligati. Itaque etiam nullus Can-
 on scriptus extat, quo hi obligentur, (vt insinuat
 Nauarrus supra;) tamen hæc consuetudo cum
 vim legis habeat, sufficit. & meritò hi obligantur,
 quia per ordinem sacrum accipiunt in Ecclesia
 statum, qui ad cultum & laudes diuinas celebra-
 das est institutus, vnde ratione status obligantur
 præ ceteris in genere. Ne autem in incertum fer-
 rentur, determinatæ sunt illæ laudes & preces in
 horis canonicis; & ita accedente consuetudine, in-
 uecta est obligatio. Neque liberantur hac obliga-
 tione ratione excommunicationis, suspensionis,
 interdicti, aut etiam realis degradationis; vt docet
 Nauarrus dicto cap. 7. nu. 17. & Siluester verbo
 Hora q. 3. quia par non est, vt ex delicto commo-
 dum referant, & soluantur vinculo obligationis
 præcedenus; præsertim cum recitatio horarum
 illi pœnæ non repugnet. Idem dicunt aliqui de
 damnatis ad tirēmes: sed puto vsum esse in con-
 trarium: tum quia satis habent afflictionis, dum
 vi in illo supplicio detinentur; tum quia animus
 raro talibus ad obsequendum est comparatus;
 tum quia id cederet in dedecus ordinis Ecclesia-
 stici; si in illa hominum colluue ostenderent
 suum statum.

Clerici verò minorum ordinum, ratione sui gra-
 dus ad horas canonicas non adstringuntur, quia
 nondum sortiti sunt statum inter Ecclesiæ mini-
 stros, obligantur.

46
 Clerici mi-
 nores ad
 quas preces
 obligantur.

stros; possunt enim matrimonio iungi. Quidam tamen putant eos teneri ad horas. B. Virginis, vel ad septem Psalmos, vel ad Canticum Graduum: sed certum est neque Iure communi, neque consuetudine vniuersali eos ad aliquid horum teneri. Si tamen in aliqua diocesi esset generalis consuetudo, quae per modum legis sit recepta, ibi tenerentur, vt docet Medina C. de orat. q. 7. in fine. an autem sit alicubi talis consuetudo, non constat. Sotus lib. 10. de Iustitia q. 5. ar. 3. putat non esse. imò nec Episcopum suo præcepto vel statuto posse introducere. Quod probari potest Primò, Quia quod Ecclesia vniuersalis relinquit liberum, non potest Episcopus particularis in sua Ecclesia facere præceptum, nisi in ea Ecclesia sit peculiaris ratio; quae in proposito non occurrit: alioquin facile fieret vt nimium grauarentur subditi, si non solum Pontifex, sed etiam singuli Episcopi possent onera perpetua imponere. Secundò, Quia omnes Ordines descendunt à Summo Pontifice in totam Ecclesiam: ergo ad illum solum pertinet disponere de functionibus & obligationibus, quae ratione Ordinis imponuntur. Tertio, Quia alioqui non posset seruari vniformitas; quae tamen multum facit ad Ecclesiae decus & vniouem. Hinc etiam fit vt Episcopus non possit statuere de aetate vel temporibus ordinandorum, &c.

Verum etsi non possit onus perpetuum imponere, potest tamen præcipere ordinato, vt bis tæve illas preces recitet; sicut ex causa potest aliquod ieiunium bis tæve in sua diocesi imponere: hoc enim neque graue censeri potest subdito, neque per illud receditur à consuetudine vniuersali.

Petes, vtrum Clericus primae tonsurae vel minorum ordinu teneatur saltem ad Psalmu Miserere.

Resp. Probabile esse teneri, saltem sub peccato veniali, quia videtur esse consuetudo generalis, & Praelati vbique imponunt.

Contraria tamen sententia videtur verior; tum quia valde pueri accipiunt tonsuram, quos non videtur Ecclesia velle sub peccato ad hoc obligare; tum quia plerique non agnoscunt hic vllam strictam obligationem, nec Doctores aut confessorij illam vrgeri solent; tum denique quia si esset peccatum veniale, semel omittere ob materiae paruitatem, sequeretur esse peccatum mortale si quis semper omitteret, vel si vna volitione vellet omittere per hebdomadam, quia esset materia satis magna. quae ratio vim habet, si obligatio non est alligata dici, ita vt cum die expiret, sicut in horis canonicis. Itaque etsi sit consuetudo vt dicatur, haec tamen non est per modum legis obligantis, sed consilij, & ex decore.

An Iure naturalis teneantur ad amplius.

Dices, Iure naturali tenentur amplius orare, quam laici: tum quia diuino cultui sunt addicti, tum quia fruuntur priuilegio clericali: ergo saltem tenentur ad aliquid indeterminatum.

Resp. Ita sentiunt multi Doctores, inter quos Paludanus in 4. d. 1. q. 5. ar. 1. concl. 3. & Nauar. c. 7. de orat. n. 14. vbi dicit *innumera peccata committi ab ordinatis prima tonsura, & quatuor minoribus, quia plerique non plus laudant Deum, nec amplius orant pro populo, quam si ordinati non essent*: quae sententia est probabilis. Sotus tamen, quem multi sequuntur, non vult eos teneri aliquo præcepto; sed solum ex decencia, quae non obliget ad vllum peccatum: non enim Ius naturae dicitur illos obligari, sed solum decens esse vt id faciant.

De beneficiariis est communis sententia Doctorum. vide Nauarrum cap. 7. de orat. num. 27. ratio est, quia beneficium datur propter officium spirituale, quod vel totum vel magnam partem consistit in horis canonicis. sed de hoc dictum est supra cap. 34. dub. 30. & 32.

De Religiosis ad chorum professis nondum ordinatis est communis sententia Doctorum. Sed difficultas est, quo Iure teneantur: non enim Iure Canonico scripto, cum nullus Canon ea de re extet, vt Caietanus ait: nec Iure nature, quia non pertinet ad essentiam Religionis. Neque ex vi voti aut professionis, quia voto se ad hoc non altrahunt. Nec tenentur ratione elemosynarum, quibus viuunt, quia non dantur cum hoc onere, sed vt viuant secundum suum institutum. Quod si sit aliqua talis fundatio, ea Conuentum obligat, non singulos. Itaque solum videntur teneri praescripto Regulae, vel certe consuetudine vbique recepta. Idem dicendum de Monialibus choro mancipatis; vt docet Nauarrus supra num. 21. Caietanus tamen ver. Hora canonicæ, de consuetudine dubitat; *Nisi, inquit, consuetudo eas obliget, (de qua nihil scio) non tenentur ex professione*. Idem tenet Ioannes Medina q. 7. de oratione sub finem. vnde Petrus Arragon. q. 83. art. 11. putat non esse peccatum mortale, si bis tæve priuatim officium omitant: quia haec consuetudo orta est ex statuto regulari, quod ad peccatum mortale non solet obligare. Certum tamen est nouitios non teneri; quia nondum firmiter diuino obsequio mancipati. neque etiam illos, qui non ad chorum, sed ad militiam vel ad alias functiones laicorum profitentur, vt sunt milites variorum Ordinum, & ij, qui dicuntur Conuersi; vt docet Nauarrus de horis canonicis c. 7. n. 22. & in Enchir. c. 25. n. 97.

Petes, vtrum Monachus fugitiuus vel eiectus teneatur, cum à Monasterio non alatur?

Respondeo cum Nauarro num. 20. Fugitiuum teneri, quia potest redire; & par non est vt ex sua malitia, qua abest, commodum referat. Eiectum tamen puto non teneri: (etsi Nauarro aliter videatur) quia suo arbitrio se non separauit, & non est in ipsius potestate redire. deinde videtur non esse consuetudo vt tales recitent horas, nisi sint in facris. Ita Sotus.

Petes, vtrum Superior possit in hac obligatione ex causa dispensare: v. g. ratione studiorum aut negotiorum.

Resp. Cum haec tota obligatio ex consuetudine pendeat, credo posse dispensare; quando causa subest; sicut in alijs statutis, etiam obligatorijs, potest. Imò si in aliquo Ordine vel Monasterio est consuetudo, vt professi nondum ordinati, in studijs versantes, vel alijs negotijs occupati, propter quae choro interesse nequeunt, non recitent officium; ibi non opus est dispensatione.

Dico Secundò, Supradicti ita obligantur, vt mortifere peccent, si horas vel semel absque causa pratermittant. est communis sententia Doctorum, vt docet Nauarrus c. 7. nu. 5. Excipio Angelum ver. Hora §. 10. & Richardum, quem ille citat: hi dicunt non esse peccatum mortale eas omittere, nisi quis consuetudinem habeat omitendi, vel ex contemptu id faciat: quam sententiam non ausim dicere probabilem, quia est contra torrentem Doctorum. Imò Nauarrus cap. 7. de orat. num. 6. & alij, docent esse peccatum mortiferum, si vel

48
Beneficia

49
Professi ad
chorum.

50
Fugitiuus

Eiectus.

51
Dispensatio.

52
An peccens
letaliter.

si vel vna hora negligatur, v. g. Tertia, Sexta, Nonna, Completorii. Quod autem idem Nauarrus & quidam alij volunt, omissione tertiae partis vnus horae, v. g. vnus Psalmi cum hymno, esse peccatum mortale, id sane durum videtur. et si enim vna hora sit materia grauis & sufficiens vt sub peccato mortali praecipitur, non tamen inde sequitur, tertiam eius partem talem esse; alioquin etiam tertia pars vnus Psalmi talis dicenda esset. Itaque et si omittere Sextam vel Nonam integram, sit peccatum mortiferum, quia multae preces omittuntur, non tamen sequitur mortiferum esse, si tertia pars Sextae vel Nonae omittatur. Ita tenet Angelus v. Hora. num. 18 citans Palud. d. 15. q. 5.

An duplex peccatum.

Ex dictis sequi videtur, beneficiarium Ordinis sacri duplex peccatum mortiferum admittere, omittere officium, quia contra duas virtutes diuersas peccat, nimirum contra iustitiam, & contra virtutem religionis. Ratione enim ordinis sacri tenetur lege religionis. Illae enim preces ordinatis praecipuntur tamquam officium religionis congruens eorum statui, & bono Ecclesiae. & hac ratione ad illas tenetur, etiam cessante quavis alia obligatione. Ratione vero beneficii tenetur lege iustitiae; quia beneficium datur propter officium, & praebenda est veluti merces & stipendium illius operae, iuxta modum supra cap. 34. dub. 32. explicatum.

Contrarium tamen tenet Henriquez lib. 2. de Pœnitentia cap. 5. n. 6. littera P. Quod ita probari potest: Quia officium vnus diei, et si in se, vt est opus religionis & cultus, sit notabile quiddam ad quod sub mortali obligemur, si praecipitur: tamen non videtur ita notabile vt est materia iustitiae, praesertim respectu Ecclesiae cui est debitum, non enim videtur notabili iniuria vel damno Ecclesiam afficere, si semel officium praetermittat, ergo ex hac parte non erit culpa mortifera. sicut qui pro altero tenetur ieiunare ex promisso vel contractu, quia ab eo sustentatur, non peccat mortifere, etiam si semel ieiunium omittat, quia non censetur notabilis laesio in illo genere. Vnde sepositio Ecclesiae praepcepto, beneficiarius praesertim ex contractu seu obligatione iustitiae ad Ecclesiam non peccat mortifere semel horas omitendo. Si tamen sapere omitteret, esset mortale; quia ex natura rei, debita parua accumulatur, & efficiunt materiam magnam, sicut is qui quotidie debet facere Sacrum, non est damnandus peccati mortiferi, si semel vel bis omittat etiam absque causa, quia in isto genere non censetur graue damnum, aut grauis laesio. Fateor tamen, beneficiarios in sacris constitutos grauius aliis ordinatis peccare; quamuis hic excessus non videatur mortalis.

Recitans cum socio.

Circa praedicta tamen aduerte, si cum socio alternis recites, non censeri omitti quod per ipsum legitur, quia id communionem socii fit tuum, modo illud audias: & Ecclesia hanc rationem in officiis diuinis permittit, quia sic minore fatigatione, & attentius, & plerumque iucundius leguntur. Vnde hic modus etiam in recitanda corona B. Virginis, aliisque precibus, vbi vel plurimi sunt verticuli, vel eadem saepissime repetenda, adhiberi potest; etiam si ex praepcepto aut voto ad illas sis obstrictus: vt si septem Psalmos poenitentiales vel totum Psalterium legere debeas, vt fuse probat Nauarrus tract. de orat. c. 10. nu. 27. & ratio est, quia non minus hic excitatur deuotio, & obtinetur fi-

nis orationis, & moraliter totum legi censetur. Hoc tamen intellige, nisi aliud expresse sit iniunctum, quod est rarissimum.

Introduxit hunc modum alternatim psallendi in suam Ecclesiam, nimirum Antiochenam, primus B. Ignatius; vnde sensim in totum Orientem dimanauit. Causam dedit visio quaedam caelestis, in qua Angelos sanctam Trinitatem *ἀναγνώσας*, id est, alternis vocibus collaudantes audiuit, teste Socrate lib. 6. hist. cap. 8. In Occidente vero primus S. Ambrosius eandem rationem in sua Ecclesia instituit, teste Isidoro lib. 1. de Offic. Eccles. cap. 7. quem reliquae Occidentis Ecclesiae sunt secutae, antea omnes simul canebant, nec erant in choros distincti.

Petes, Vtrum omittere omnes horas vnus diei, sit vnum peccatum, an multa?

Nauarrus cap. 7. nu. 6. & multi alij docent esse vnum peccatum; quia septem horae canonicae vna tantum sunt oratio, vnum officium diuinum.

Sed haec ratio difficilis est, Primò, Nam singulae horae sunt distinctae orationes, distincta officia, distinctis temporibus Deo soluenda, ad quorum singula obligamur sub peccato mortali: ergo singulorum omisio est distinctum peccatum mortale.

Secundò, Singulorum recitatio est impletio praepcepti, saltem virtute distincti: nam praepceptum de dicendis horis implicite continet septem praepcepta, quatenus septem opera distincta, & inter se minime connexa praecipuntur. hinc fit vt possim implere praepceptum de precibus Primae, etiam si non impleam praepceptum de horis Tertiae; praepcepta enim ex diuersis operibus praepceptis multiplicentur: ergo singulorum omisio est distinctum peccatum mortiferum.

Tertiò, etiam si sit vna volitio, qua volo omittere omnes horas; tamen virtute est septuplex; quia per eam septem distinctae omisiones sunt volitae, & ab ea procedunt: singulae autem omisiones sunt distincta peccata externa. Vnde fit vt etiam in confessione explicandum sit quot horae sint omisae. Hanc sententiam insinuat Tabiena v. Hora q. 18.

Dixi, *Sine causa*; quia si causa iusta praetermittendi subsit, nullum erit peccatum: vt si absque notabili dolore capitis vel oculorum, vel simili molestia dicere nequeas; si periculum grauis mali incurreres, vt inter haereticos; si concio vel alia functio publica praetermitti deberet, vel conuenienti modo fieri nequiret, nisi horae omittantur. Item si ob caecitatem vel debilitatem nequeas dicere saltem maiorem partem, ad nihil teneris. si maiorem partem potes, teneris illam recitare. Ita Nauarrus de orat. cap. 11. num. 13. & seq. si ob infirmitatem non potes nisi ope socii, nec consueueris eo vti; non teneris: sed si consueueris. Non tamen excusatur quis, eo quod in studiis versetur, aut iter faciat. Vide Nauarrum in Enchir. cap. 25. num. 100. & sequentibus, & tract. de oratione cap. 11.

DYBITATIO X.

Quo modo preces horariae recitandae.

Respondeo, Recitandas esse studiosè & deuotè: ita enim praecipitur in Concilio generali

Vnde hic mos nauarrus.

53 An omisio omnium horarum sit vnum peccatum.

54 Causa excusans.

55

rali sub Innocentio III. *Districte precipientes in virtute obedientie, vt diuinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & deuotè.* Et quamuis ibi videatur esse sermo de officio publico, idem tamen dicendum de eo, quod priuatim dicitur; quia est eadem ratio.

Quid requiratur ut studiose.

Vt studiosè celebretur, tria requiruntur. Primò, Vt absque synopa, (vt ait Glossa) id est, absque verborum omissione; vt fit, dum priora verba versiculi iunguntur vltimis, absorptis medijs. Secundò, Vt verba non mutulentur aut truncantur proferantur, abscessis quibusdam syllabis, præsertim vltimis. Tertio, Vt absque interruptione.

56 Quod ad primum atinet, si sit valdè magna *synopatio*, erit peccatum mortiferum, maximè in officio publico; quia contra strictum præceptum Concilij in re graui, nisi enim esset res grauis, non præciperet in virtute obedientie. In officio priuato non facillè erit mortale, nisi fit enormis excessus, quo casu tenebitur etiam repetere. Si autem non sit magnus excessus, erit peccatum veniale, modò id voluntariè fiat. Si autem inuoluntariè, v. g. ex linguæ præcipitancia, balbutie, inoluta consuetudine, quæ corrigi nequeat, vel ob iustam festinationem; non erit peccatum.

De secundo, *Absorbere syllabas* non est nisi peccatum veniale; manet enim integra precum substantia, ita vt intelligi possit. Si inuoluntariè fiat, nullum peccatum est.

57 De tertio, *Interruptio quænis*, si fiat absque iusta causa, est peccatum; quia aliquam irreuerentiam continet: sed non videtur nisi veniale in officio priuato: manet enim substantia precum, etsi in medio cursu fiat aliqua intermissio. vnde etiam si dureret per vnam vel duas horas, non necessariò est repetendum quod antè recitatum est. Confirmatur, quia singuli Psalmi, imò singuli panè versiculi per se suum habent pondus & completam significationem; suntque per se vel precatio quadam, vel laudatio, vel sententia non habens necessariam cum alijs connexionem. Colligitur ex Caictano in Summa ver. Quando horæ, §. Quoad quartum, vbi dicit, *In huiusmodi circumstantiis non incurrit peccatum mortale, sine contemptu; quia non spectant ad substantialia materia præcepti.* Idem censent multi viri docti eà de re consulti, & Petrus lib. 3. de bonis operibus cap. 6. in fine quartæ assertionis, Laelius Zeccus in Summa cap. 83. de officio diuino num. 10. dicit esse probabile, & citat Arragon.

Interruptio non est peccati mortale.

58 Dices, Quando est magna intermissio, priora & posteriora non efficiunt vnam orationem, vnum officium diuinum, ac proinde ex illis partibus non constituitur officium Primæ vel Tertie, &c. Ob hoc argumentum, Nauarrus de orat. cap. 16. d. 75. putat esse peccatum mortale, nisi fiat cum animo repetendi priora. Idem inuariat Ioannes Medina C. de orat. q. 16. art. 3.

Sed verius videtur quod diximus, quia non est de substantia singularum precum vt continetur. Secus est in formis Sacramentorum, vbi requiritur moralis continuatio.

Ad argumentum Nauarri, Resp. Ex partibus vnus longæ orationis tempore seiunctis posse constitui vnam orationem, vnum officium diuinum; sicut ex omnibus horis constituitur vnum officium diuinum, & ex multis confessionibus vna

confessio, & ex multis disputationibus vna integra disputatio. Sicut enim declamatio, confessio, vel disputatio non desinit esse vna, eò quòd diuidatur in diuersa tempora; ita nec officium Primæ vel Tertie, amittit suam necessariam vnitatem per hanc diuisionem: quia illa magis consistit in integritate, quàm in continuatione.

Dixi, *Si fiat absque iusta causa*, quia si iusta causa subsit, nullum est peccatum; vt si voceris à Superiore, si ex officio vel mandato Superioris, vel charitate proximi occurrat aliquod opus faciendum, quod non potest commodè differri. Quando tamen huiusmodi impedimenta sunt præuisa, debent vitari quantum commodè fieri potest; idque vel illa opera anticipando, vel horas alio tempore dicendo.

Petes, Vtrum si quis interrumpat officium animo repetendi iam lecta, satisfaciat, si postea non repetat, sed solùm sequentia adiungat? Medina quæst. 16. de oratione art. 3. & Nauarrus supra num. 73. docent illum non satisfacere, nisi priora repetat. Idem censent quouiescumque aliquis facit opus præceptum animo non satisfaciendi obligationi præcepti. Probatur, quia is qui debet mihi 100. non liberatur obligatione, si donet mihi 100. gratis, & absque animo soluendi debiti: ergo similiter qui debet aliquod opus ex præcepto, non liberatur obligatione, si faciat illud animo non implendi præceptum.

59 Si animo repetendi intermitat.

Sed verius est non teneri repetere; sufficit enim vt mutet propositum, & adiungat cetera. Simili modo, qui die festo audiuit Sacrum animo non satisfaciendi præcepto, & audiendi aliud, potest mutare animum & non audire. Ratio est, quia opus præceptum, non est, v. g. audire Sacrum animo implendi præceptum, sed simpliciter audire Sacrum attentè & deuotè. hoc autem fit, etiam si fiat animo non implendi præcepti. Itaque satisfactum est intentioni Ecclesie quoad rem præceptam: vnde nec incurrit censuram non audientem positam. Ne tamen censeatur præceptum ipsum in animo contemnere, debet explicite vel implicite intendere ei obedire & satisfacere per hoc opus vel per aliud. vnde si expresse intendat non satisfacere per hoc opus, debet habere animum satisfaciendi per aliud; alioquin peccat contra præceptum, non quidem omissione operis externi, sed interno contemptu; quia non vult obedire præcepto; quamuis re ipsa ei obediat, faciendo opus, illum autem animum debet habere, quamdiu manet in priore proposito, quo vult non esse satisfactum præcepto, opere præcedenti. Itaque si mutet hoc propositum, non est necesse vt permaneat in voluntate operis iterandi; nec tenetur iterare: quia non amplius censebitur præceptum contemnere. Idem dicendum de precum repetitione.

Alia est ratio cum aliquid debitum est ex iustitia: tunc enim is cui debetur, ius habet in suum commodum aliquid exigendi; quod Ius non exstinguitur gratuita donatione. at cum aliquid solùm est debitum ex præcepto, non in commodum præcipientis, sed solius subditi, satisfit huic debito, si opus absolute fiat: quia eo ipso, quo præstat, obtinetur id quod præcepto intenditur, nimirum bonum ipsius subditi. sed de hoc plura tract. de legibus dicenda.

60 Discrimen inter debitum obedientie & iustitie.

Altera conditio est *Deuotè*, vt autem *deuotè* ce-
lebre-

lebreitur, duo requiruntur, *attentio & reuerentia*; sola enim *attentio* non sufficit; nam oratio est actus religionis, ac proinde requirit reuerentiam: aliud enim est orare, aliud attentè aliquid legere. Verùm magna difficultas est, qualis attentio & qualis reuerentia requiratur. Vnde fit

D V B I T A T I O X I.

Quæ & quanta attentio requiratur in Horis canonicis.

Diuus Thomas art. 13.

61
Attentio externa.

Notandum est Primò, *Attentionem* in oratione posse esse multiplicem: alia enim est interna, alia externa. Externam uoco, quæ est circa externam pronuntiationem & tonus corporis compositionem; qua quis exterius se gerit in speciem orantis, abstinetque ab operibus externis, cum quibus attentio interna consistere nequit.

Interna.

Interna est, qua quis attendit animum ad Deum vel res diuinas, excitatque in se erga Deum reuerentiam.

Attentio quadruplex.

Rursus, alia est circa uerba, ut rectè pronuntientur; alia circa uerborum sensum, ut mente percipiatur, & affectus illi applicetur: alia circa Deum, ut uerba orationis ad ipsum dirigantur: alia ad id quod petimus à Deo vel ad rem aliquam piam, per quam Deum laudari & affectum nostrum excitari cupimus. Denique quæuis ex his attentionibus potest esse uel actualis uel virtualis: item uel confusa uel distincta.

62
Internam requiri.

Notandum Secundò, In omni oratione Iure diuino naturali requiri attentionem & reuerentiam internam: qui enim cum Deo colloqui, à Deo aliquid perere, Deum laudare intendit, conuenienti modo id facere debet; sicut qui hospitem aliquem recipit, eum pro sua dignitate, quantum commodè potest, tractare debet; alioquin non tam uidetur illum honorare quam contemnere. Itaque etsi non teneat nunc orare, si tamen uelim, & orem, teneor debitam reuerentiam & attentionem adhibere. Hinc fit ut omnis uoluntaria distractio in propriè dicta oratione, sit aliquod peccatum; ut rectè docet Caietanus art. 13. & Nauarrus cap. 25. num. 105. Hoc tamen peccatum non est nisi ueniale, quando oratio est libera, uel saltem non obligatoria, nisi sub ueniali. quòd si quis non tam intendat orare, quam pio exercitio, recitando precum uerba, se occupare; non peccabit, etiam si sponte alia cogitet, & sæpè orationem interpellat.

Distractio uoluntaria quando peccatum ueniale.

Quando Iure diuino ad orationem obligamur sub peccato mortali, tunc uoluntaria distractio erit peccatum mortiferum.

His positis, in quibus Doctores conueniunt, quæstio est, quando solum præcepto Ecclesiæ obligamur ad orandum.

63
Sententia quorumdam, Non requiri attentio- nem inter- nam.

Multi Doctores putant non requiri ex præcepto Ecclesiæ attentionem internam. vnde etsi quis interiùs sponte distrahatur, non peccare morifèrè, nec teneri repetere, modò integrè omnia pronuntiet; & exterius, ijs rebus, cum quibus interna attentio consistere nequit, non se occupet. Fundamentum huius sententiæ est, quia Ecclesia non potest præcipere aut vetare actus internos, sed solum externos. Itaque non præcipit inter-

nam attentionem, nec uetat internam distractio- nem, sed solum externam: ut cum quis exterius facit ea, quæ non patiuntur internam attentionem, ut si fabuletur, scribat, pingat, &c. Ita Durandus in 4. dist. 15. q. 12. num. 6. *Si euagatio*, inquit, *fit solum secundum actum interiorem*, licet sit remera- ria & grauis, cum sit ex proposito, forte tamen non est peccatum mortale, nisi esset contemptus: quia Ecclesia non habet indicare de actibus merè interioribus; & ideo non potest eam ponere sub præcepto. Vnde minister Ecclesiæ, si dicendo Horas scienter cogitat aliud, non uidetur transgressor præcepti Ecclesiæ, quantum est ex natura facti. Si autem euagatio mentis sit ex eo, quòd occupet se in actu exteriori, qui non comparatur secum attentionem orationis, tunc uide- tur esse culpa mortalis, & directe contra præceptum Ecclesiæ, quòd habetur cap. Dolentes. Idem ipsidem uerbis docent Paludanus eadem distinct. q. 5. a. 2. & D. Antoninus 3. p. tit. 13. c. 4. §. 8. Idem §. 7. pro hac sententia adfert Hostiensem, Umbertum, Glossam, & Archidiaconum. Idem tenet Ange- lus uerbo Hora, n. 27. Rosella, & Tabiena v. Ho- ra, §. 3. Siluester uer. Hora, q. 11. Ioannes Me- dina C. de orat. q. 15. & multi alij recentiores. Hæc sententia non est improbabilis; tum ob ratio- nem, qua nititur; tum ob multos & graues Docto- res, qui eam tenent; tum quia sic miuitur non- nihil asperitas, quæ uidetur esse in præcepto Ec- clesiæ, dum dicitur sub peccato mortali ad singulas Horas obligare.

Contraria tamen sententia uidetur uerior & pro- babilior, uidelicet requiri attentionem internam, aded ut si quis interiùs sponte alienis cogitationi- bus se occupet, non satisfaciatur præcepto Ecclesiæ de Horis dicendis. Hanc tenet Maior in 4. d. 12. q. 7. Caiet. hac q. 83. ar. 13. Sotus lib. 10. de Iusti- tia q. 5. ar. 5. conclus. 7. Nauar. tract. de orat. c. 23. n. 18. 19. 20. & plerique recentiores. Eadem uide- tur esse D. Thomæ in 4. d. 15. q. 4. art. 2. quæstion- cula 4. ad 2. ubi dicit, *Si ad contrarium mens eua- getur, etiam culpa mortalis erit.*

64
Verius est requiri at- tentio- nem internam ex præcepto Ecclesiæ.

Probatur hæc sententia Primò, Quia Ecclesia in Concilio Lateran. distinctè præcepit, ut *Officium diuinum celebretur studiosè pariter & deuotè*, ut patet cap. Dolentes: atqui deuotio consistit in actu interno, & requirit internam attentionem ad res diuinas. vnde Glossa, *Deuotè, quantum ad officium mentis.*

Dices, Solum præcipi deuotionem exter- nam, quæ sita est in eo ut quis se gerat in speciem orantis.

Contra Primò, Quia deuotio externa sine inter- na, non est deuotio, sed simulatio deuotionis; vnde qui sic orat, non potest dici deuotè orare.

Secundò, Quia ut satisfiat præcepto Ecclesiæ, non requiritur externa deuotio, v. g. externus ha- bitus precantis, genuflexio, &c. præsertim cum officium priuatim recitatur: nam sufficit deuotio interna.

Probatur Secundò, Quia Ecclesia præcipit Cle- ricis uerum actum orationis & laudis diuinæ: at- qui ad talem actum requiritur interna attentio & reuerentia; ergo simul præcipit internam attentio- nem. Minor probatur, quia oratio potissimum consistit in actu interno, ut docet D. Thomas; est enim colloquium cum Deo; vnde requirit atten- tionem & reuerentiam erga Deum. Confirmatur, quia qui exterius profert uerba orationis absque animo

animo orandi, verè non orat: sicut ergo requiritur animus orandi, ita etiam interna mentis attentio.

65
Ecclesia potest actum internum præcipere concemittens.

Tertio, Probatur ex contrario fundamento: Ecclesia potest præcipere actus internos, præsertim si necessarii sunt ut actus externi sint actus virtutis: ergo potest præcipere internam attentionem & reuerentiam, sine qua actus exterior orationis non est virtutis opus.

Antecedens probatur Primò, Quia alioquin omnibus Ecclesiæ præceptis posset satisfieri per meram simulationem & hypocrisim. sic enim satisfaceret præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui accederet animo carpendi vel irridendi diuina myteria; & præcepto de annua confessione, qui confiteretur omnino fictè & absque consensu in absolutionem. quod sanè videtur absurdum.

Secundò, Potestas Ecclesiæ præceptiua non extenditur nisi ad externam disciplinam sancendam, nec posset aliquid præcipere cum iis circumstantiis, quibus vtile est ad salutem; quod etiam absurdum videtur: tum quia valde parua esset Ecclesiæ potestas, contra illud Domini, Matthæi 18. *Quidquid alligaueritis super terram, erit ligatum & in celis*; tum quia omnis potestas gubernandi, si sit perfectà, potest præcipere vtilia ad suum finem: atqui finis, quem respicit potestas Ecclesiastica, est salus animarum: sicut finis, quem intuetur potestas politica, est tranquillitas externa; ergo potest præcipere ea, quæ ad hunc finem sunt opportuna; sicut potestas politica potest præcipere ea, quæ ad publicam tranquillitatem sunt conducibilia.

Tertio, Sicut homo constat animo & corpore, & Christianus, quæ talis, fide interna & professione externa; ita opus virtutis ut perfectum sit, debet constare actu interno veluti forma seu anima, & externo, veluti corpore. opus enim externum quantumuis magnum, sine bona voluntate interna, est veluti cadaver seu corpus priuatum vita, & nullius momenti ad finem Christiani: atqui Ecclesia potest præcipere actum completum, & ut ita dixerim, animatum hominis Christiani: ergo potest præcipere actum internum ad hoc necessarium. Confirmatur; quia potestas præcipiendi debet habere iustam proportionem cum conditione præcipientis, & eorum, quibus præcipitur: sed horum conditio est ut consentiant virtute interna, veluti anima, & professione externa, veluti corpore: ergo potestas Ecclesiæ non solum ad externos actus, sed etiam ad internos, tamquam necessarios ad constituendum integrum opus hominis Christiani, se extendit.

66
Ad argumenta sententia diuersa.

Ad fundamentum contraria sententia Respondetur Primò, Probabile esse, Ecclesiam posse quosdam actus internos etiam per se præcipere & vetare. tenet Adrianus quodlib. 8. q. 1. & Albertus Pighius lib. 6. de Ecclesiastica hierarchia c. 16. quæ sententia multis rationibus probari posset: sed id ad 1. 2. q. 96. pertinet.

Quo modo possit præcipere actus internos.

Respondetur Secundò, Etiam si Ecclesia possit actus internos per se & solitariè acceptos præcipere, potest tamen eosdem præcipere quatenus sunt necessarii ad externos debito modo præstandos, videlicet ut sint actus virtutum & idonei ad finem supernaturalem, siue ut fiat opus completum hominis Christiani. Itaque cum possit præcipere orationem & auditionem Sacri, potest etiam præcipere eam attentionem & reueren-

tiam, sine qua oratio & auditio Sacri non sunt actus religionis. sic cum possit præcipere confessionem annuam, potest etiam præcipere examen conscientie & internam contritionem, sine quibus confessio non est legitima.

Ex hac sententia sequitur, eum qui recitauerit non animo orandi, sed legendi tantum aut ediscendi, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, ac proinde peccare mortiferè; quia non orauit, nec laudauit Deum, quod tamen ei præceptum erat. oratio enim sine animo orandi, non est oratio. Similiter, si sponte distractus fuit, etsi animo orandi dixerit, quia non deuotè recitauit. Vnde vterius sequi videtur, in vtroque casu teneri repetere, & nisi repetierit, non posse fructus percipere; quia opus præceptum non præstitit: præceptum enim erat ut deuotè recitaret. Ita Sotus, Nauarrus, & multi recentiores.

Aduerte tamen, quosdam DD. huius sententia non improbabilerè opinari, eum, qui recitauerit animo orandi, etsi sponte distractus fuerit & mortiferè peccarit, non teneri repetere; quia substantiam operis præcepti præstitit: deuotionem enim solum præcipi ut circumstantiam, ut opus conuenienti modo fiat, sicut qui communicat indignè, satisfacit præcepto Ecclesiæ de annua communionem; & qui reddit debitum ex odio, satisfacit obligationi iustitiæ; multoque minus teneri ad restitutionem fructuum; quia illi soli iubentur restituere, qui officium omiserunt; non qui negligenter vel distractè dixerunt. Ita Toletus lib. 2. c. 12. & Medina C. de orat. q. 16.

Petes, Vtrum attentio ad verba sufficiat?

Caictanus verbo Horæ, §. Quoad tertium, enumeratis quatuor supradictis attentionibus, ait quamuis ex illis sufficere. Idem sentiunt ferè ceteri Doctores. Sed hæc sententia nisi explicetur, non videtur differre à sententia eorum, qui non requirunt attentionem, nisi externam: si enim attentio ad verba sufficit, non opus est attentione interna; nisi aliàs periculum sit in verbis errandi. Deinde videtur esse contra D. Thomam, qui hoc art. 13. expressè ait *maximè necessarium esse attentionem circa finem orationis, id est, circa Deum, & ea, quæ à Deo petuntur.*

Resp. Attentionem ad verba sufficere, supposito animo orandi & vacandi Deo: hic enim animus includit attentionem quamdam, saltem confusam ad Deum. qui enim vult orare, hoc ipso etiam censetur velle attentionem & reuerentiam debitam adhibere. Confirmatur, Quia oratio est colloquium cum Deo, & petitio decentium à Deo: atqui colloquium & petitio postulat attentionem saltem confusam ad eum, quicum colloqueris, & à quo petis; & ut verba ad ipsum cum reuerentia dirigas. Sic intellige prædictos DD. Itaque requiritur attentio, saltem confusa, ad Deum & ad verba, eaque sufficit. Vnde si quis cum hac posset simul ad alia attendere, (sicut illi, qui ternas, quaternas, vel plures simul epistolas dicant) satisfaceret præcepto Ecclesiæ, nec peccaret mortiferè, ut docet Nauarrus de oratione cap. 13. num. 23. peccaret tamen venialiter ob irreuerentiam.

Perfectissimus tamen modus recitandi horas est, quo ita recitas, ut sensum verum Psalmorum, & ceterorum percipias, illique affectum ubique accommodes. Proximus est, ut dum sensum non assequeris, interea aliquid pij de diuinitate vel

67
Conjectura duo.

Recitans absque animo orandi vel non deuotè.

68
Sententia quorundam probabilis.

69
Attentio ad verba non sufficit.

Resp.

Attentio confusa ad Deum & ad verba.

70
Vary modi recitandi preces.

humanitate Christi mediteris: nam vt rectè Ca-
 ietanus art. 13 docet, licitum est, dum sacra verba
 pronuntiantur, aliquid pij meditari: non enim o-
 pus est circa verba attendere, nisi quantum opus
 vt in illis non erretur. Tertius & infimus est, quan-
 do nec sensum percipis, nec aliquid pij distinctè
 meditaris, sed solùm das operam vt sacra verba
 cum reuerentia in Deum pronunties, referendo
 mentem in genere ad sensum Ecclesiæ; nempe in-
 tendendo singula accipere in eum sensum, quo
 Ecclesia intelligit, & ea à Deo petere, quæ ipsa in
 illis petit, & illis laudibus illum celebrare, quibus
 ipsa celebrat.

*Facile est
 præcepto
 Ecclesiæ
 satisfacere.*
 Hinc patet, facile esse præcepto Ecclesiæ in hac
 re satisfacere; quia nihil aliud requirit, quàm vt
 animo orandi & laudandi Deum, illa sacra verba
 recitemus, ad ipsum ea dirigendo, nec quidquam
 profanum sponte voluamus animo, quod atten-
 tionem necessariam ad verba & reuerentiam in
 Deum excludat.

Dico *Sponde*, quia si quis distrahitur inuitus, seu
 non aduertens se distrahi, non peccat; quod enim
 non est voluntarium, non potest esse peccatum.

71
*Quo modo
 sit virtua-
 lis attentio,
 dum ani-
 mus distra-
 hitur.*
 Nec obstat, quòd tunc in illa oratione non vi-
 deatur esse attentio; quia etiam non sit actualis at-
 tentio, est tamen virtualis, quæ sicut in omni alio
 opere, ita etiam in oratione sufficit. Censetur au-
 tem ibi esse virtualis attentio, ratione propositi,
 ex quo illa oratio est inchoata & continuata. cum
 enim ex intentione attentè & reuerenter orandi
 processerit, hoc propositum censetur manere per
 totam orationem, nisi expressè vel implicite re-
 uocatum fuerit. Expressè reuocatur, si expressè
 nolis amplius attendere. Implicite, si aduertens
 tuas distractiones, negligas mentem reuocare. tunc
 enim quod post hunc neglectum recitas, non
 amplius sequitur ex primo illo proposito attentè
 orandi, sed alio, negligenter. Si primum propo-
 situm nullo modo reuocetur, vel si reuocatum in-
 stauratur, manet per totam orationem, quæ ex il-
 lo sequitur, quandocumque enim multa actio-
 nes longa serie ex aliqua intentione sequuntur,
 illa intentio virtute per omnes illas actiones ma-
 nere censetur, vt 1. 2. q. 1. ostensum est. Vnde pa-
 tet, etiam attentionè virtute manere: si enim pro-
 positum attentè orandi manet, etiam attentio in
 illo proposito tamquam in sua causa manet. Vbi
 tamen aduertendum est, non esse necessarium vt
 quis semper initio officij distinctè proponat reci-
 tare attentè & reuerenter, sufficit vt in genere ve-
 lit dicere officium more consueto, sicut ad alias
 actiones, quas ex habitu & consuetudine obimus,
 inchoandas, sufficit consula apprehensio & gene-
 rale propositum faciendi opus consuetum. cum
 enim hæc consuetudo orta sit ex multis actibus
 distinctis & perfectis; id quod ex ea postea agi-
 tur, ex vi præcedentium actuum fieri videtur.

72
*Sufficit vt
 consuetè
 proponat.*

DVBITATIO XII.

*Quæ formula in horis canonicis seruanda,
 & quibus temporibus recitanda.*

73
*Breuiariū
 Romanum.*
Respondeo & Dico Primò, Omnes qui ad
 horas canonicas obligantur, tenentur eas re-
 citare iuxta præscriptum Breuiarij Romani, iussu
 Pij V. editi: exceptis Capitulis & Conuentibus,

qui iam à ducentis annis ante editionem illius
 alio vsu fuerunt. habetur expressè in Bulla Bre-
 uiario præfixa, vbi id præcipitur; & additur, eos nisi
 hac sola formula satisfacere non posse.

Vbi Notandum est Primò, Eos, qui alio Bre-
 uiario à ducentis annis sunt vsi, (vt sunt multa
 illustres Ecclesiæ, & Ordines Regularium, vt Do-
 minicani, Carmelitæ, Carthusiani, Benedictini)
 non teneri ad acceptandum Breuiarium Pij V. qui
 verò minore tempore, teneri; etiam si eorum for-
 mula à Sede Apostolica fuisset approbata; quia
 Pontifex absolute omnia abrogat, quæ ducentos
 annos non habent.

*Qui non
 vincuntur
 acceptare
 Breuiariū
 Pij V.*

Notandum Secundò, Permitti Capitulis, quo-
 rum Breuiarium ducentos annos antecedit, vt
 cum Romano illud commutent; si tamen Episco-
 pus & vniuersum Capitulum consentiat. In Mo-
 nasteriis tamen exemptis non requiritur consen-
 sus Episcopi, sed sufficit Capituli, & Prælati. Hinc
 sequi videtur, beneficiarios & Regulares illius
 Ecclesiæ, quæ Romanum nondum admisit, & sit officium
 suum legitime retinet, non posse etiam dum pri-
 uatim extra chorum recitant, sequi Romanum:
 quia quisque suæ Ecclesiæ se conformare debet,
 vt docet D. Thomas quodlib. 6. art. 8. & colligi-
 tur ex cap. De his. 13, & cap. 14. Placuit, d. 12. vbi
 statuitur, vt omnes Clerici & Ecclesiæ Prouinciales
 eundem in psallendo modum teneant, quem Metro-
 politanam habere cognouerunt. Confirmatur ex
 Clementina Dignum, de celebrat. Missarum, vbi
 Concilium Viennense indulget Clericis & Reli-
 giosis habitantibus cum Episcopis & Cardinali-
 bus, vt loco sui officij recitent officium sui Præla-
 ti: ergo seposita dispensatione tenentur ad offi-
 cium suæ Ecclesiæ.

74
*An priua-
 tim licitum
 sit officium
 Pij V.*

Nihilominus contraria sententia est probabi-
 lis, videlicet posse priuatim Romanum Breuia-
 rium ab illis recitari. Primò, Quia nulla est ne-
 cessitas, nec vllum Ius expressum, cur priuatim
 teneantur se magis conformare Ecclesiæ particu-
 lari, quàm Ecclesiæ Romanæ, quæ est mater om-
 nium Ecclesiarum, & cui omnes conformari ex-
 pedit. Secundò, Quia Pius V. etiam insinuet in
 Bulla, non esse mutandum officium publicum
 ducentorum annorum absque consensu Episco-
 pi, & Capituli; nihil tamen dicit de priuato: ta-
 citè ergo permittit illud mutari. Tertio, Quia
 iam passim dicitur esse talis consuetudo; idemque
 licitum esse, docent multi recentiores. Nec ob-
 stant in contrarium adducta; nam cap. De ijs, &
 cap. Placuit, loquuntur aperte de officio publi-
 co, non de eo quod priuatim dicitur. Clement.
 Dignum, permittit non tantum vt dicant Roma-
 num, sed etiam quoduis aliud, quod Cardinalis
 vel Episcopus, cui cohabitant, recitat; quod sine
 hac indulgentia non licuisset.

*Probabile
 est licere.*

Tertio, Qui nullum habent beneficium; sed
 titulo patrimonij sunt ordinati, secundum Naar.
 cap. 25. num. 107. quoduis Breuiarium approba-
 tum legere possunt; quia possunt se cuius Ecclesiæ
 conformare. Sed verius puto teneri ad Roma-
 num, quia in Bulla Pij V. non videntur excepti.
 non enim sunt insiti alicui Ecclesiæ particulari,
 cuius vsus sit ducentorum annorum.

75

Quarto, Eos qui officium nouum Pij V. le-
 gunt, non obligari diebus in rubrica præscriptis
 ad horas paruas B. Virginis, nec ad officium de-
 functorum, nec ad Psalmos pœnitentiales, aut
 gra- &c.

76
*Hora par-
 ua D. Virg.
 officium de-
 functorum,
 gra- &c.*

Graduales; vt expresse habetur in Bulla. si tamen in aliqua Ecclesia iam erat consuetudo, vt officium beate Virginis in choro diceretur, vult Pontifex hanc consuetudinem in suo vigore permanere: quod intellige, quo ad illos dies, quibus secundum rubricas Breuiarij noui est recitandum, non aliter, vt etiam notauit Petrus Arragon. q. 83. art. 11. decet enim vt rubrica proprij Breuiarij seruentur. Vnde si alicubi talis consuetudo erat recepta instar legis, sub peccato mortali obligantis, etiam nunc post nouum Breuiarium obligabit. Secus de consuetudine officij Defunctorum, &c. Quicumque tamen fidelium diebus in Breuiario praescriptis legerit officium B. Virginis, vel Defunctorum, consequetur indulgentiam 100. dierum de poenitentis iniunctis; qui Psalmos Poenitentiales, vel Graduales, 50. dierum. idque toties, quoties id praesulerit, vt ibidem habetur. quod valde notandum. Qui vero officium Romanum vetus legunt, ij sub peccato mortali tenentur etiam ad officium B. Virginis ex consuetudine, vt quidam Doctores affirmant. Sed non puto hanc consuetudinem apud omnes tam stricte receptam: satis enim constat, plurimis locis id non fuisse seruatum. vnde spectanda est consuetudo Ecclesiarum, & quo modo ea censeatur ibidem recepta; vt indicat Siluester v. Hora, qu. 5.

Indulgentia recitans.

77 Mutatio officij non est peccatum mortale.

Quinto, mutationem officij etiam dedita opera, non esse peccatum mortiferum; vt si loco officij de feria, dicatur de sanctissima Trinitate, vel de venerabili Sacramento, vel de B. Virgine, aut contra loco officij de festo, dicatur de feria. Ita Caietanus ver. Hora, cap. 2. Siluest. ver. Hora, num. 15. & alij passim. & Azorius lib. 10. Institut. Moral. cap. 10. dubitat. 2. dicit hanc esse communem omnium sententiam. Nec refert etiam si sit beneficiarius vel Religiosus, etsi Angelus hos excipiat. Ratio est, quia id, quod Ecclesia primario praecipit, est vt septem hora canonicae quotidie recitentur. vt autem dicatur de hoc vel illo festo, hac vel illa forma, solum pertinet ad modum & circumstantiam secundariam officij, quae non est tanti momenti. Itaque substantia praecipii seruetur, quodcumque officium Breuiarij concessi dicatur. Vnde qui etiam prudens omisso proprio aliud recitauit, non tenetur repetere, vt recte Siluester supra. quia quae ad substantiam legis pertinent, etsi cum peccato veniali, iam impleuit. multo minus tenebitur, si per inaduertentiam mutauit.

Valde tamen laudabile est repetere vel totum officium, si aliud per errorem vel sponte recitatum est; vel saltem ea, quae ad proprium officium pertinebant, etiam si solum esset Hymnus, vel Antiphona, vel Lectio aliqua.

78 Dico Secundo, Quod ad tempus atiner, in

officio publico seruanda est consuetudo recepta; in priuato, etsi laudabile sit vt singulae horae suis temporibus & intervalis orentur; tamen ad vitandum peccatum mortiferum, sufficit vt recitentur eo intervallo, quod est inter medium noctis praecedentis & sequentis: qui enim interea temporis horas recitauerit, siue initio, siue in medio, siue in fine, satisfacit substantiae praecipii.

Vbi Notandum est Primo, Ex consuetudine licitum esse recitare preces nocturnas & Laudes pridie ad vesperam; vt Caietanus, Nauarrus, & alij docent. imò etiam ante solis occasum, nempe post tempus Vesperarum & Completorij; vt docet D. Thomas quodlib. 5. art. 28. vnde vbi haec absoluta sunt in Ecclesijs hora quarta pomeridiana, licitum erit priuatim nocturnum Officium sequentis dici inchoare. huic Laudes adiungi, vel se iungi, & in alterum diem differri possunt. Parua horae non possunt dici pridie, sed solum post mediam noctem. possunt tamen omnes vsque ad Vesperas exclusiue ob aliquam honestam causam recitari manè, teste Nauarro; imò si causa iusta adsit, etiam Vesperae adiungi possunt, teste Caietano; quod aperte habetur cap. 1. de celebratione Missarum, supra citato; vt si instaret profectio, vel alia longa occupatio, vel amicorum interpellatio; imò maior quies & deuotio, posset legitima causa censeferi, vt notat Caietanus.

79 Preces matutinae & Laudes vespere.

Parua hora quando.

Est tamen peccatum veniale, si vltra iustum tempus absque causa differantur.

Notandum Secundo, Non esse peccatum mortiferum mutare ordinem horarum, vt si Prima dicatur ante Laudes, vel Vesperae ante Primam; quia ordo horarum extra chorum non est sub precepto, nisi secundario, & tamquam circumstantia minoris momenti. vnde etiam facile datur iusta causa mutandi, vt si à viro graui inuiteris ad recitandas horas posteriores; vel si in choro dicantur, & tu priores nondum persolueris. Ita Tolemus lib. 2. cap. 13.

80 Mutatio ordinis precum.

Notandum Tertio, Non esse etiam peccatum mortiferum, facere Sacram ante preces nocturnas, seu Matutinum, iuxta Sorum lib. 10. quaest. 5. art. 4. quem sequuntur multi recentiores, Victoria, Canus, Mantius, Penna, Henriquez: vide ipsum lib. 9. de Missa cap. 24. num. 7. quia nihil iure de hoc praecipitur, nec consuetudo contraria est recepta sub peccato mortali. non enim est vlla necessaria connexio aut dependentia sacrificij ab illis precibus, vt idcirco debeant praecedere. & sanè mirum esset, inuersionem illius ordinis esse peccatum mortiferum, cum nec ipsae horae inter se tam necessarium ordinem habeant. Vnde ex causa rationabili poterunt interdum postponi sacrificio absque omni peccato, vt docet Fumus v. Missa, n. 3. & Petrus Arragon. 2. 2. quaest. 83. art. 12.

81 Sacrum ante preces matutinas.